

11/2015

ELÄKETURVAKESKUKSEN RAPORTTEJA

Työeläettä kartuttavat palkattomat jaksot sekä niiden väestöryhmittäinen jakautuminen Suomessa vuosina 2005–2013

Teemu Turunen

Eläketurvakeskus
PENSIONSSKYDDSCENTRALEN

11/2015

ELÄKETURVAKESKUKSEN RAPORTTEJA

Työeläkettä kartuttavat palkattomat jaksot sekä niiden väestöryhmittäinen jakautuminen Suomessa vuosina 2005–2013

Teemu Turunen

Eläketurvakeskus
PENSIONSSKYDDSCENTRALEN

Eläketurvakeskus

00065 ELÄKETURVAKESKUS

Puhelin 029 411 20 • Faksi 09 148 1172

Pensionskyddscentralen

00065 PENSIONSSKYDDSCENTRALEN

Telefon 029 411 20 • Fax 09 148 1172

Finnish Centre for Pensions

FI-00065 Eläketurvakeskus Finland

Telephone +358 29 411 20 • Fax +358 9 148 1172

Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy

Tampere 2015

ISBN 978-951-691-233-5 (nid.)

ISBN 978-951-691-234-2 (PDF)

ISSN 1238-5948 (painettu)

ISSN 1798-7490 (verkkojulkaisu)

KIITOKSET

Hankkeen ohjausryhmään kuuluivat Susan Kuivalainen, Janne Salonen, Noora Järnefelt sekä Kati Kuitto. Kiitän heitä kaikkia tuesta, kannustuksesta sekä työtä eteenpäin vievistä asiantuntevista kommentteista. Työtä edistivät eri tavoin myös Mikko Laaksonen, Hannu Sihvonen, Marjukka Hietaniemi sekä Jukka Lampi. Katri Saarteista kiitän raportin kansitaiteesta sekä Suvi Pohjoisahoa julkaisun taidosta.

Teemu Turunen

ABSTRAKTI

Työeläkettä karttuu työansioiden lisäksi eräiltä sellaisilta ajanjaksoilta, jolloin henkilö ei varsinaisesti toimi palkansaajana tai yrittäjänä vaan saa esimerkiksi aikaisempiin ansioihin suhteutettua päivärahaa. Tällaisia työurakatkoksia kutsutaan eläkejärjestelmän sisällä palkattomiksi jaksoiksi. Palkattomien jaksojen kokonaisuus jaetaan tässä raportissa työttömyyteen, perhevapaisiin, sairauteen, kuntoutukseen sekä koulutukseen liittyviksi pienemmiksi asiakokonaisuuksiksi. Vuoden 2005 työeläkeuudistuksen myötä työeläkettä kerryttävien palkattomien jaksojen piiriä laajennettiin Suomessa. Eläkeuudistuksen jälkeen myös tutkintoon johtava koulutus ja kotihoidontukijaksot kerryttävät yksilöiden työeläkkeitä.

Aiempi tutkimustieto palkattomien jaksojen yleisyydestä, väestöryhmittäisestä jakautumisesta sekä palkattomien jaksojen merkityksestä eläkejärjestelmässä on vähäistä. Tämä raportti tarjoaa ensinnäkin kuvailevaa tietoa palkattomien jaksojen yleisyydestä sekä merkityksestä työeläkejärjestelmän kannalta. Toiseksi raportissa selvitetään palkattomien jaksojen kestoja sekä keston väestöryhmittäistä jakautumista.

Henkilötasolla tarkasteltuna palkattomien jaksojen merkitys eläkejärjestelmässä on melko suuri. Tutkimusjakson (2005–2013) aikana työikäisten palkattomilla jaksoilla olleiden henkilömäärät muodostavat vuosittain keskimäärin noin 40 prosenttia vastaavanikäisistä eläkevakuutetuista ja noin 25 prosenttia vastaavanikäisestä väestöstä. Palkattomat jaksot koskettavat näin huomattavaa osaa työikäisistä suomalaisista. Naisille palkattomien jaksojen merkitys on suurempi kuin miehille. Matalampi koulutus pääsääntöisesti lisää tarkasteltujen palkattomien jaksojen kestoja.

Tutkimuksessa käytetty Eläketurvakeskuksen rekisteriaineisto on pitkäikäisaineisto vuosilta 2005–2013. Aineistoon on lisäksi liitetty koulutus- ja ammatitiedot Tilastokeskuksesta.

ABSTRACT

A person may accrue earnings-related pension not only for earnings from work but also for periods during which he or she is neither a wage-earner nor a self-employed person. During such periods, the person may receive a daily allowance relative to previous earnings. Within the pension system, such breaks in working life are called unpaid periods. In this report, we have divided the unpaid periods into periods of unemployment, family leaves, sickness, rehabilitation and education. In connection with the 2005 earnings-related pension reform in Finland, the scope of unpaid periods for which pension accrues expanded. As a result of the reform, earnings-related pension accrues also for studies leading to a degree and for periods of a home care allowance.

There is scarce previous research on how frequent unpaid periods are, how they are distributed per demographic group and what their significance for the pension system is. This report offers, first of all, descriptive information on how frequent unpaid periods are and what their significance for the earnings-related pension system is. Secondly, the report outlines how long the unpaid periods are in general and how long they are for specific demographic groups.

When reviewed on an individual level, the significance of unpaid periods in the pension system is fairly large. During the review period (2005–2013), the annual number of working-aged persons on unpaid periods accounted for, on average, 40 per cent of all insured of the same age group and approximately 25 per cent of the general population of the same age. Hence, unpaid periods affect a considerable portion of working-aged Finnish citizens. For women, the significance of unpaid periods is greater than for men. As a rule, a lower educational level extends the duration of the type of unpaid periods we have reviewed.

The longitudinal register data of the Finnish Centre for Pensions used in this study spans the period from 2005 to 2013. The data further includes Statistics Finland's data on education and profession.

TIIVISTELMÄ

Työansioiden ohella työeläkettä kertyy ajanjaksoilta, jolloin henkilö ei varsinaisesti toimi palkansaajana tai yrittäjänä vaan saa esimerkiksi aikaisempiin ansioihin suhteutettua päivärahaa. Tällaisia työurakatkoksia kutsutaan eläkejärjestelmän sisällä palkattomiksi jaksoiksi. Palkattomien jaksojen kokonaisuus jaetaan usein työttömyyteen, perhevapaisiin, sairauteen, kuntoutukseen sekä koulutukseen liittyviksi pienemmiksi kokonaisuuksiksi. Raportti tarjoaa ensinnäkin kuvailtavaa tietoa palkattomien jaksojen yleisyydestä sekä merkityksestä työeläkejärjestelmän kannalta. Toiseksi raportissa selvitetään palkattomien jaksojen kestoja sekä keston väestöryhmittäistä jakautumista.

Vuoden 2005 eläkeuudistuksen myötä työeläkettä kerryttävien palkattomien jaksojen piiriä laajennettiin Suomessa. Eläkeuudistuksen jälkeen tutkintoon johtava koulutus ja kotihoidontukijaksot kerryttävät yksilöiden työeläkkeitä. Lisäksi eläkeuudistuksessa kohennettiin palkattomista jaksoista kertyvää työeläkettä. Tämän raportin tutkimusjakso kohdistuu vuosille 2005–2013 eli eläkeuudistuksen jälkeiselle ajalle.

Aiempi tieto palkattomien jaksojen yleisyydestä, väestöryhmittäisestä jakautumisesta, jaksoilta kertyvästä eläkkeestä sekä palkattomien jaksojen merkityksestä eläkejärjestelmässä on vähäistä. Tässä raportissa tarkastellaan palkattomien jaksojen kestoja ja keston vaihtelua väestöryhmittäin aiempaa kattavammin ottaen huomioon myös vuodenvaihteen yli jatkuvat jaksot. Raportissa luodaan aluksi kokonaiskatsaus palkattomien jaksojen kokonaisuuteen. Tämän jälkeen tarkastellaan työttömyysetuuksien, perhevapaaetuuksien sekä sairauspäivärahan keston väestöryhmittäistä vaihtelua. Nämä etuudet ovat isoimpia kokonaisuuksia työeläkejärjestelmään liittyvissä palkattomissa jaksoissa.

Työttömyys-, perhevapaa- sekä sairausetuuksien kohdentumista tarkastellaan sukupuolen, ikäryhmän, koulutusasteen sekä ammattiryhmän mukaan. Työurakatkosten väestöryhmittäisen kohdentumisen tutkiminen on tärkeää, koska työuria katkovat ja rikkovat palkattomat jaksot vaikuttavat henkilöiden työmarkkinakiinnittymiseen sekä ansiokehitykseen. Tätä kautta palkattomilla jaksoilla on yhteys henkilöiden työurien pituuteen ja eläkkeiden määriin.

Palkattomien jaksojen merkitys eläkejärjestelmässä on suuri henkilömäärissä mitattuna

Henkilötasolla tarkasteltuna palkattomien jaksojen merkitys eläkejärjestelmässä on melko suuri. Tutkimusjakson (2005–2013) aikana työikäisten palkattomilla jaksoilla olleiden henkilömäärät muodostavat vuosittain keskimäärin noin 40 prosenttia vastaavanikäisistä eläkevakuutetuista ja noin 25 prosenttia vastaavanikäisestä väestöstä. Palkattomat jaksot koskettavat näin huomattavaa osaa työikäisistä suomalaisista. Palkattomien jaksojen merkitys eläkejärjestelmässä on tällä tavalla mitattuna kasvanut tutkimusjakson aikana. Kasvu on ollut voimakkaampaa miehillä kuin naisilla. Tästä huolimatta naisille palkattomien jaksojen merkitys on suurempi kuin miehille.

Työttömyys-, perhevapaa- ja sairausetuudet ovat kolme suurinta ryhmää palkattomien jaksojen kokonaisuudessa

Tulosten mukaan työttömyys-, perhevapaa- ja sairausetuudet muodostavat kolme suurinta ryhmää palkattomien jaksojen kokonaisuudessa henkilömäärissä mitattuna. Tarkastelujakson jokaisena vuotena näillä etuuksilla olleiden henkilöiden yhteenlaskettu osuus on yli 80 prosenttia kaikista palkattomilla jaksoilla olleista henkilöistä.

Matalampi koulutus lisää palkattomien jaksojen kestoa

Työttömyys-, perhevapaa- sekä sairausetuuksien kohdentumista eri väestöryhmiin käsittelevässä analyysissä seurattiin vuonna 2010 päättyneitä etuuksia. Etuuksia seurattiin niiden päättymisvuoden (2010) lisäksi yksi niitä edeltävä vuosi. Naisilla perhevapaaetuuksien kesto on selkeästi miehiä korkeampi. Lisäksi naiset käyttävät edelleen henkilömäärissä mitattuna huomattavasti miehiä enemmän perhevapaaetuuksia. Miesten käyttämän isyysrahan kestossa ilmenee kuitenkin lievää kasvua tutkimusjakson loppupuolella.

Matalampi koulutus pääsääntöisesti lisää tarkasteltujen palkattomien jaksojen kestoa. Ammattiryhmittäiset erot palkattomien jaksojen kestossa vaihtelevat tarkasteltavasta etuudesta riippuen. Tästä huolimatta joitakin säännönmukaisuuksia on mahdollista havaita. Molemmilla sukupuolilla kotihoidontuen kesto on lyhintä johtajien ja erityisasiantuntijoiden keskuudessa. Sekä miehillä että naisilla kotihoidontukipäiviä kertyy eniten maanviljelijöille ja metsätyöntekijöille. Ammattiryhmä ei juuri erottele vanhempainrahan kestoa. Molemmilla sukupuolilla

sairauspäivärahan kesto on korkeinta rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijöillä sekä toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijöillä.

Tutkimuksessa käytetty aineisto muodostuu ETK:n rekistereistä, ETK–Kela-yhteistilastorekisteristä sekä Arek Oy:n ansaintarekisteristä. Aineisto on pitkätaisaaineisto vuosilta 2005–2013. Aineistoon on lisäksi liitetty koulutus- ja ammatitiedot Tilastokeskuksesta.

SISÄLTÖ

1 Johdanto	11
2 Palkattomat jaksot eläkejärjestelmässä	14
2.1 Vuoden 2005 eläkeuudistus palkattomien jaksojen näkökulmasta.....	15
2.2 Palkattomista jaksoista karttuva työeläke.....	17
2.3 Aiempi tieto palkattomien jaksojen yleisyydestä ja kohdentumisesta	25
3 Aineisto, menetelmät ja tutkimuksen tarkoitus	29
4 Tulokset	32
4.1 Palkattomien jaksojen yleisyys ja merkitys työeläkejärjestelmässä.....	32
4.2 Palkattomien jaksojen jakautuminen väestöryhmittäin	35
4.3 Palkattomien jaksojen kesto ja keston väestöryhmittäinen vaihtelu	37
5 Yhteenveto	50
Lähteet.....	53
Liitteet.....	58

1 Johdanto

Työeläkettä karttuu työansioiden lisäksi eräiltä sellaisilta ajanjaksoilta, jolloin henkilö ei varsinaisesti toimi palkansaajana tai yrittäjänä vaan saa esimerkiksi aikaisempiin ansioihin suhteutettua päivärahaa. Tällaiset ajanjaksot, joita kutsutaan tässä palkattomiksi jaksoiksi, ovat tämän raportin keskiössä. Palkattomissa jaksoissa on kyse työurakatkoksista. Palkattomien jaksojen käsite on lähtöisin eläkejärjestelmän sisältä. Palkattomien jaksojen kokonaisuus jaetaan usein lastenhoitoon, työttömyyteen, sairauteen ja kuntoutukseen sekä koulutukseen liittyviksi pienemmiksi asiakokonaisuuksiksi. Näin menetellään myös tässä raportissa. Käsillä oleva raportti tuottaa ensinnäkin kuvailevaa tietoa palkattomien jaksojen yleisyydestä sekä merkityksestä työeläkejärjestelmän kannalta. Toiseksi raportissa selvitetään palkattomien jaksojen kestoja sekä keston väestöryhmittäistä jakautumista.

Vuoden 2005 eläkeuudistuksen myötä työeläkettä kerryttävien palkattomien jaksojen piiriä laajennettiin Suomessa. Palkattomat jaksot tulivat näin entistä merkityksellisemmiksi eläketurvan kannalta. Eläkeuudistuksen jälkeen tutkintoon johtava koulutus ja kotihoidontukijaksot kerryttivät yksilöiden työeläkkeitä. Lisäksi eläkeuudistuksessa kohennettiin palkattomista jaksoista kertyvää työeläkettä. (ETK 2013, 62–64.)

Laajennetun työn käsite kuvaa osuvasti tiettyjä palkattomia jaksoja yksilöiden työuralla. Esimerkiksi Pertti Koistinen (2014, 87–94) on puhunut laajennetun työn käsitteen puolesta. Hänen mielestään yhteiskunnallisesti hyödyllistä työtä tehdään monissa eri muodoissa. Sitä tehdään palkkatyön ja yrittämisen ohella esimerkiksi hoivatyönä. Hoivatyöllä voidaan tarkoittaa esimerkiksi omien lasten hoitamista. Hoivatyötä voidaan ajatella uusintavana työnä, joka luo edellytyksiä esimerkiksi perheen muiden perheenjäsenten palkkatyölle tai yrittämiselle. Laajennetun työn käsitteen avulla työtä ja sosiaalista aktiivisuutta voidaan tarkastella kokonaisuutena. Tätä kautta on myös mahdollista muodostaa aikaisempaa kokonaisvaltaisempi käsitys yksilöiden työurien rakenteesta. (Ks. myös Taylor 2004.)

Perhevapaiden lisäksi yksilöiden työuriin saattaa kuulua vaihtelevissa määrin myös esimerkiksi työttömyys-, sairaus-, kuntoutus-, koulutus- tai vuorotteluvapaajaksoja. Työuraan sisältyvä palkaton jakso voidaan työttömyyden, sairauden tai kuntoutuksen yhteydessä tulkita yksilön toteutuneeksi sosiaalisesti riskiksi. Tämä realisoitunut sosiaalinen riski vaikuttaa yksilön toimeentuloon ja viime kädessä hänen eläketurvaansa. (Rönneberg 2009, 1–4.) Sosiaalinen riski ei kuiten-

kaan kuvaa osuvasti kaikkia mahdollisia palkattomia jaksoja yksilön työuralla kuten vuorotteluvapajaksoa.

On oletettavaa, että palkattomat jaksot yksilöiden työuralla vaihtelevat esimerkiksi yksilön elämänkaaren, muiden yksilöllisten taustatekijöiden sekä lisäksi esimerkiksi taloussuhdanteiden mukaan. Yhteiskunnasta ja sen instituutioista sen sijaan riippuu, miten tällaisia työuraan kuuluvia palkattomia jaksoja rahoitetaan tai rahoitetaanko niitä lainkaan. (Koistinen 2014, 87–94.) Tässä tutkimuksessa tarkastellaan työeläkettä kartuttavia palkattomia jaksoja yksilöiden työuralla pääasiassa Eläketurvakeskuksen (ETK) rekisteritietoja hyödyntämällä.

Aiempi tieto palkattomien jaksojen yleisyydestä, väestöryhmittäisestä jakautumisesta, jaksoilta kertyvästä eläkkeestä sekä palkattomien jaksojen merkityksestä eläkejärjestelmässä on vähäistä. ETK:n vuosittain julkaisemiin *Katsaus eläketurvaan*-tilastoraportteihin (Hiltunen & Kiviniemi 2009, 2010; Hiltunen ym. 2012; Nyman & Kiviniemi 2011, 2014, 2015) on koottu jonkin verran tietoa palkattomista jaksoista. Nämä tiedot koskevat palkattomilla jaksoilla olleiden henkilöiden lukumääriä sekä etuuspäivien lukumääriä vuosittain. *Suomen työeläkkeensaajat ja vakuutetut 2013*-julkaisussa (ETK & Keva 2015) tietoa on lisäksi täydennetty sukupuolittaisilla jakaumilla. Tilastotarkasteluille tyypilliseen tapaan palkattomat jaksot kuvaavat vuoden aikaista tilannetta.

Tässä raportissa tarkastellaan palkattomien jaksojen kestoa ja keston vaihtelua väestöryhmittäin aiempaa kattavammin ottaen huomioon myös vuodenvaihteen yli jatkuvat jaksot. Raportissa luodaan aluksi kokonaiskatsaus palkattomien jaksojen kokonaisuuteen. Tämän jälkeen tarkastellaan perhevapaaetuuksien, työttömyysturvaetuuksien sekä sairauspäivärahan keston väestöryhmittäistä vaihtelua. Näihin etuuksiin keskitytään tarkemmin, koska lastenhoitoon, työttömyyteen ja sairauteen liittyvät etuudet ovat henkilömäärissä mitattuna selvästi isoimpia kokonaisuuksia työeläkejärjestelmään liittyvissä palkattomissa jaksoissa (Nyman & Kiviniemi 2011, 2014). Perhevapaaetuuksilla tarkoitetaan tässä yhteydessä vanhempainrahaa ja kotihoidontukea.

Palkattomien jaksojen taloudellista merkitystä eläkejärjestelmässä voidaan arvioida esimerkiksi tarkastelemalla Eläketurvakeskuksen aiemmin julkaisemia lukuja siitä, mikä on palkattomista jaksoista kertyneiden työeläkkeiden osuus työeläkemenosta eli kaikista maksetuista työeläkkeistä. Kaikkiaan työeläkemeno muodostaa selvästi suurimman osuuden lakisääteisestä kokonaiseläkemenosta, johon työeläkkeiden ohella kuuluvat myös Kelan maksamat eläkkeet sekä SOLITA-eläkkeet (Nyman & Kiviniemi 2014, 14–15).

Palkattomien aikojen piirin laajentumisen oletettiin näkyvän eläkemenon kasvuna myös vuoden 2005 eläkeuudistuksen taustaraporteissa. Eläkeuudistuksen vaikutuksia arvioitaessa todettiin, että palkattomien jaksosten perusteella syntyvän eläkemenon osuus koko työeläkemenosta on 0,8 prosenttia vuonna 2020 ja 2,7 prosenttia vuonna 2050. (ETK 2002.) Jälkikäteen on mahdollista havaita, että palkattomista jaksoista kertyneiden työeläkkeiden osuus työeläkemenosta on säännönmukaisesti kasvanut. Vuonna 2007 osuus oli 0,04 prosenttia, kun se vuonna 2014 oli 0,37 prosenttia. Kaikkiaan palkattomien jaksosten osuus työeläkemenosta on hyvin pieni. (Hiltunen & Kiviniemi 2009, 2010; Hiltunen & Nyman & Kiviniemi 2012; Nyman & Kiviniemi 2011, 2014, 2015.)¹

ETK:n rekistereiden pohjalta on mahdollista tarkastella, miten palkattomista jaksoista kertyneet työeläkkeet jakautuvat VEKL-lain² mukaisiin eläke-etuuksiin sekä muihin (esimerkiksi työttömyys, sairaus sekä muut perhevapaat kuin kotihoitontuki). Valtaosa (yli 95 %) palkattomilta jaksoilta maksetuista työeläkkeistä perustuu muihin kuin VEKL-lain mukaisiin palkattomiin jaksoihin. VEKL-lain perusteella maksettujen eläke-etuuksien osuus kaikista palkattomiin jaksoihin perustuvista työeläkkeistä on kuitenkin noussut vuoden 2007 0,3 prosentista vuoden 2014 2,1 prosenttiin (ks. myös Kesälä & Ryyänen 2015, 28).

Tässä raportissa lähestytään palkattomien jaksosten merkitystä eläkejärjestelmässä palkattomilla jaksoilla olleiden henkilöiden määrien ja niiden kehityksen avulla. Raportissa tarkastellaan palkattomilla jaksoilla olleiden 18–68-vuotiaiden henkilömääriä suhteutettuna vastaavanikäiseen väestöön sekä vastaavanikäisiin eläkevakuutettuihin. Analyysit tehdään kaikkien palkattomien jaksosten osalta sekä miehille ja naisille erikseen.

¹ Vuotta 2007 koskevaa tietoa ei ole aiemmin julkaistu.

² Laki valtion varoista suoritettavasta eläkkeen korvaamisesta alle kolmivuotiaan lapsen hoidon tai opiskelun ajalta.

2 Palkattomat jaksot eläkejärjestelmässä

Työeläkelait yhdessä kansaneläkelain kanssa takaavat Suomessa perustoimeentulon eläkkeen muodossa työkyvyttömyyden ja vanhuuden aikana sekä huoltajan menetyksen perusteella. Myös perustuslaki takaa henkilölle tiettyjä oikeuksia kyseisten riskien toteutuessa. Työeläke määräytyy työuran aikaisten ansioiden perusteella. Työeläkettä voidaankin kutsua eräänlaiseksi myöhennetyksi palkaksi tai jatkopalkaksi. Työeläke karttuu vakuutetuista työansioista, palkattomilta jaksoilta saatujen etuuksien perusteena olevista työtuloista sekä työeläkelakien mukaisen työkyvyttömyyseläkkeen ajalta. Työansioden ohella työeläkkeen määrään vaikuttaa tällä hetkellä iän mukaan porrastettu karttumisprosentti. (Korpiluoma ym. 2011, 10–41, 98–102.)

Vuoden 2005 eläkeuudistuksesta alkaen työeläkettä karttuu 18–52-vuotiaille 1,5 prosenttia vuodessa. 53–62-vuotiaille karttuma on 1,9 prosenttia ja 63–67-vuotiaille karttuma on 4,5 prosenttia. (Työeläkelakipalvelu 2014a.) Iän mukaan porrastetuilla karttumisprosentteilla on tavoiteltu pidempiä työuria. Vuonna 2017 voimaan astuvan eläkeuudistuksen pääasiallisena tavoitteena on edelleen työurien pidentäminen. Eläkekartumat yhdenmukaistuvat eläkeuudistuksen myötä. Pääsääntöisesti eläkettä karttuu jatkossa 1,5 prosenttia tuloista vuodessa riippumatta henkilön iästä.³ Vuoden 2017 eläkeuudistukseen ei sisälly palkattomia jaksoja koskevia muutoksia (ks. uudistuksesta lisää www.eläkeuudistus.fi).

Suomen työeläkejärjestelmä on rakennettu 1960-luvun alussa, jolloin työllisyys oli vakaalla pohjalla. Työeläkejärjestelmä perustui muiden ansiosidonnaisen sosiaaliturvajärjestelmien tavoin palkansaajien työssäkäyntiin, jolle oli tällöin tyypillistä pitkät, kokoaikaiset ja säännölliset työsuhteet. On kuitenkin muistettava, että työllisyyden kausivaihtelut olivat työeläkejärjestelmän rakentamisen aikoihin keskeisessä osassa Suomessa. Tällöin Suomen talous perustui enemmän maatalouteen ja metsäteollisuuteen, joten työllisyys vaihteli merkittävästi vuodenaikojen ja luonnonolosuhteiden mukaan. Toki työllisyyden kausivaihtelua esiintyy edelleen esimerkiksi palvelualoilla. (Koistinen 2014, 173–179.) LEL-laki⁴ turvasi 1960-luvun alusta lähtien lyhytaikaisissa työsuhteissa työskennelleiden eläketurvaa (Korpiluoma ym. 2011, 226–232).

3 Poikkeuksen tähän perussääntöön muodostaa se, että 31.12.2025 saakka ikävälillä 53–62 vuotta eläkkeen perustana olevista tuloista karttuu eläkettä 1,7 prosenttia vuodessa. Jos henkilö ei sen sijaan käytä oikeuttaan vanhuuseläkkeeseen, karttunutta eläkettä tarkistetaan 0,4 prosentin lykkäyskorotuksella jokaisesta lykkäyskuukaudelta kohti. Eläkeuudistuksen myötä eläkettä alkaa lisäksi karttua jo 17 ikävuodesta lähtien.

4 LEL = lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelaki.

Käsitykset perinteisestä työsuhteesta ovat sittemmin muuttuneet. On esitetty arvioita, että työttömyys, vajaatyöllisyys ja epätyypilliset työsuhteet, kuten määrä- ja osa-aikaisuus, koskettavat aiempaa enemmän nykyään myös toimihenkilöammateissa toimivia henkilöitä (Koistinen 2014). Korkeampi koulutus kuitenkin edelleen suojaa yksilöitä esimerkiksi työttömyydeltä (Myrskylä 2013). Tämä hahmoteltu yleinen yhteiskunnallinen muutos on asettanut myös suomalaisen työeläkejärjestelmän uusien haasteiden eteen.

Suomen eläkejärjestelmä on kuitenkin sikäli kattava, että yksityisen sektorin työnantajalla on velvollisuus vakuuttaa työntekijän työsuhde siinä tapauksessa, että työnantaja maksaa työntekijälle palkkaa vähintään 57,10 euroa kalenterikaudessa. Valtion ja kuntien työntekijöillä ei ole ansiorajaa eläketurvan piiriin kuulumiselle. (Työeläkelakipalvelu 2014c; 2015e.) Yrittäjien tulee järjestää itse eläketurvansa.

2.1 Vuoden 2005 eläkeuudistus palkattomien jaksojen näkökulmasta

Vuonna 2005 tuli voimaan suomalaisen työeläkejärjestelmän suurin uudistus sen synnyttämiseen johtaneiden vaiheiden jälkeen. Vuoden 2005 työeläkeuudistukselle asetettiin kolme keskeistä tavoitetta. Tavoitteena oli ensinnäkin myöhentää keskimääräistä eläkkeelle siirtymisikää 2–3 vuodella. Toiseksi päämääränä oli sopeuttaa eläkejärjestelmä keskimääräisen elinajan kasvuun. Kolmanneksi tavoitteena oli mahdollistaa yksityisalojen työeläkelakien yhdistäminen ja yksinkertaistaminen. (ETK 2013, 62–64.) Eläkeuudistuksen yhteydessä eläkepalkan laskutavaksi sovittiin koko työuraa koskeva laskentatapa. Toinen tärkeä tekijä uudistuksessa oli päätös joustavasta eläkeistä. Kolmas merkittävä muutos oli elinaikaker-toimen käyttöönotto (ks. lisää eläkeuudistuksesta ETK 2013, 62–64).

Vuoden 2005 eläkeuudistus oli merkittävä myös palkattomien jaksojen näkökulmasta. Palkattomien jaksojen näkökulmasta eläkeuudistus tarkoitti sitä, että eläkettä kartuttavien palkattomien jaksojen kokonaisuus laajeni, koska tutkintoon johtava koulutus ja kotihoidontuki otettiin mukaan työeläkettä kartuttavina jaksoina yksilöiden työuralla.

Eräät palkattomat jaksot ovat kartuttaneet Suomessa työeläkettä jo ennen vuoden 2005 työeläkeuudistusta. Työeläkettä karttui palkattomista jaksoista tällöin kahden eri tekniikan mukaan. Ensimmäinen näistä oli niin sanottu vuoden sääntö. Toiseksi työeläkettä karttui palkattomista jaksoista työttömyysohjelman tai työeläkelisän perusteella. (HE 242/2002; Työeläkelakipalvelu 2014b.)

Vuodesta 1996 alkaen sovellettu vuoden sääntö tarkoitti sitä, että alle vuoden pituiset katkokset TEL-työsuhteen kestäessä eivät katkaisseet työeläkkeen karttu-

mista. Vuoden sääntö koski TEL-lain piiriin kuuluneita henkilöitä. LEL- ja TaEL-alojen⁵ töissä palkattomilta perhevapaa- ja sairausjaksoilta ei kertynyt lainkaan eläkettä ennen vuoden 2005 eläkeuudistusta. Eläkeuudistuksen jälkeen eri työeläkelakien piiriin kuuluneet yksilöt olivat toisiinsa nähden tasa-arvoisessa asemassa. (HE 242/2002; HE 46/2004; ks. myös Haataja & Juutilainen 2014, 5–7.)

Lisäksi on huomattava, että jos esimerkiksi perhevapaa ajoittui eri työsuhteiden väliin, ei työeläkettä kertynyt lainkaan tältä ajalta. Toisin sanoen vuoden säännön perusteella palkattomista jaksoista kertyi eläkettä ainoastaan henkilöille, joilla oli voimassa oleva työsuhde palkattoman jakson aloittaessaan. Vuodesta 2005 alkaen eläke karttui kuitenkin samojen sääntöjen perusteella riippumatta siitä, oliko palkattomalle jaksolle jäävä jaksolle jäädessään vakituksessa työsuhteessa, määräaikaisessa työsuhteessa tai jostakin syystä työmarkkinoiden ulkopuolella. (HE 242/2002; Koivusalo ym. 2004, 67–69.) Tämä muutos laajensi osaltaan eläkettä kartuttavien palkattomien jaksojen piiriä.

Vuodesta 1969 alkaen työttömyysaika kartutti työeläkettä niin sanotun työttömyyslisän nimellä. Tämä oli mahdollista ainoastaan TEL- ja LEL-lakien piirissä olleilla henkilöillä.⁶ Työttömyyslisä muuttui nimeltään työeläkelisäksi vuonna 1994. Samalla työeläkettä kartuttavien palkattomien jaksojen piiri laajeni. Vuodesta 1994 alkaen työeläkelisään oikeuttivat työttömyyden ohella useat aikuis- koulutukseen, kuntoutukseen sekä niin sanottujen SOLITA-korvausten⁷ piiriin lukeutuvat etuudet. Työeläkelisä poistui vaiheittain käytöstä vuodesta 2005 alkaen. (Työeläkelakipalvelu 2014b.)

Vuoden 2005 eläkeuudistukseen liittyvässä hallituksen esityksessä työeläkettä kartuttavien palkattomien jaksojen piiriin laajentamista sekä korotettua eläkekattumaa perusteltiin työ- ja perhe-elämän paremmalla yhteensovittamisella sekä eripituisten työurien oikeudenmukaisemmalla eläketurvalla. Eläkkeen laajempi karttuminen palkattomilta ajoilta edisti hallituksen esityksen mukaan myös eri työmarkkina-asemissa ja eri toimialoilla työskentelevien ihmisten välistä tasa-arvoa. Tarkoitus oli kohentaa myös eri työeläkelakien piiriin kuuluneiden henkilöiden välistä tasa-arvoa. (HE 242/2002; HE 39/2004.) Kaikkiaan palkattomien jaksojen yhteys kertyneeseen eläkkeeseen oli monimutkainen ennen eläkeuudistusta. Uudistuksen jälkeen periaatteet palkattomista jaksoista karttuvasta työeläkkeestä olivat aiempaa selkeämmät ja läpinäkyvämmät. Kaikkiaan eläkeuudistuksen tavoitteena oli eläkejärjestelmän selkiyttäminen. (Koivusalo ym. 2004, 67–69.)

5 TaEL = taiteilijoiden ja eräiden erityisryhmiin kuuluvien työntekijäin eläkelaki.

6 TEL = työntekijäin eläkelaki.

7 Tässä yhteydessä SOLITA-korvaukset viittaavat Sotilastapaturmavakuutuslain, Tapaturmavakuutuslain ja Liikennevakuutuslain mukaisiin ansionmenetykskorvauksiin.

2.2 Palkattomista jaksoista karttuva työeläke

Työeläkkeen karttumisen perusteena palkattomalta jaksolta on työntekijälle maksetun etuuden perusteena oleva työ- tai yrittäjätulo tai laissa erikseen säädetty kiinteä euromäärä. Kotihoidontuesta ja tutkintoon johtavasta opiskelusta karttuu eläke-etuutta lakiin perustuvan kiinteän euromäärän mukaan (laki valtion varoista suoritettavasta eläkkeen korvaamisesta alle kolmivuotiaan lapsen hoidon tai opiskelun ajalta, ns. VEKL-laki). Perusteena olevan työansion määrittelemisessä on joitakin etuuslajikohtaisia eroja. Etuuden peruste voi olla esimerkiksi verotuksessa todettu vuosiansio tai viimeisten työssäolokuukausien keskipuolivuotiansio. (Korpiluoma ym. 2011, 102–111; Työeläkelakipalvelu 2015a; ks. myös taulukko 2.1.)

Koska palkattoman jakson ajaksi myönnettyä etuutta maksetaan yleensä päiväkohtaisesti, etuuden perusteet on muunnettava päiväkohtaisiksi eläkkeen laskeamista varten. Etuuden peruste muunnetaan päiväkohtaiseksi kyseisen etuuslajin jakajalla (300, 21,5, 25 tai 30). Päiväkohtainen ansio kerrotaan maksettujen etuuspäivien lukumäärällä. Tällä laskutoimituksella saadaan eläkkeen perusteena oleva etuusansio kyseiseltä vuodelta. (Työeläkelakipalvelu 2015a.)

Etuusansioiden perusteella työeläkettä karttuu 1,5 prosenttia vuodessa 18 vuoden iän täyttämistä seuraavan kuukauden alusta enintään 68 vuoden iän täyttämiskuukauden loppuun asti. Ansiosidonnaisen työttömyyspäivärahan perusteella työeläkettä kertyy kuitenkin enintään sen kuukauden loppuun, jona henkilö täyttää 63 vuotta. Pelkästään palkattoman ajan perusteella henkilö ei kuitenkaan voi saada työeläkettä. Eläkkeen karttuminen palkattomasta jaksosta edellyttää sitä, että henkilöllä on vakuutettuja työansioita työuran aikana ennen eläketapahtumavuotta vähintään 17 128,41 euroa (vuoden 2015 tasossa). Sama euromääräinen edellytys koskee myös kotihoidontukea ja opiskelua. Eläkettä ei kartu palkattomasta jaksosta siltä osin, kun sitä on maksettu suoraan työnantajalle työntekijän sijasta. Tässä tapauksessa eläkettä karttuu suoraan palkasta (Korpiluoma ym. 2011, 102–111; Työeläkelakipalvelu 2015a.)

Palkattomasta jaksosta määräytyvän eläkkeen laskennassa käytetään suurimaksi osaksi yhtenäisiä laskentaperiaatteita, mutta joitakin etuuslajikohtaisia eroja kuitenkin esiintyy (ks. taulukko 2.1). Etuuslajien välillä havaitaan eroja erityisesti siinä yhteydessä, kuinka suuri prosentuaalinen osuus etuusansiosta huomioidaan ansaittua eläkettä laskettaessa. Tämä prosenttiosuus vaihtelee välillä 55–117. (Korpiluoma ym. 2011, 102–111.)

Taulukko 2.1.

Etuusansion huomioonottaminen ansaittua eläkettä laskettaessa vuosina 2005–2013.

Etuudet	Myöntäjä	Etuuden peruste	Etuusansioita huomioitava osuus, %	Tulevan ajan etuusansio, %
Lastenhoito				
Äitiysraha Erityisäitiysraha Isyysraha Vanhempainraha Osittainen vanhempainraha	Kela	Etuuden perusteena oleva työtulo, aina vähintään 713,68 euroa/kk. Äidin työssäkäynnin ajalta vähimmäispäivärahan määrä.	117	117
		Työnantajalle maksetulta ajalta	17	17
Kotihoidontuki	Kela	713,68 e/kk kotihoidontukikuukausilta	100	1 427,36 e/kk*
Työttömyys				
Työttömyysturvalain (TTL) mukainen ansioon suhteutettu päiväraha	Työttömyyskassat	Ansiosidonnaisen päivärahan perusteena oleva ansio	75	100
Vuorottelukorvaus	Työttömyyskassat	Ansiosidonnaisen vuorottelukorvauksen perusteena oleva ansio	75 (31.12.2009 asti) 55 (2010–)	100
Työttömyysturvalain mukainen peruspäiväraha ja työmarkkinatuki	Kela	1 427,36 e/kk	0**	100
Sairaus- ja kuntoutusetuudet				
Sairauspäiväraha Osasairauspäiväraha	Kela	Sairauspäivärahan perusteena oleva sairausvakuutuslaissa tarkoitettu työtulo, osasairauspäivärahassa puolet tästä	65	100
Sairauspäiväraha vähimmäistasoisena TTL:n peruspäivärahan jälkeen	Kela	1 427,36 e/kk	0**	100
Erityishoitoraha	Kela	Ks. sairauspäiväraha	65	100
Työeläkelakien mukainen kuntoutusraha	Työeläkelaitokset	Tulevan ajan ansio	65	100
Kelan kuntoutuslain mukainen kuntoutusraha	Kela	Kuntoutusrahan perusteena oleva ansio	65	100
SOLITA-etuudet	Tapaturmayhtiöt, liikennevakuutusyhtiöt, valtiokonttori	Korvauksen perusteena oleva työansio	65	100
Koulutusetuudet				
Aikuiskoulutustuki	Koulutusrahasto	Aikuiskoulutustuen perusteena oleva ansio, yrittäjillä 713,68 e/kk	65	100
Tutkinnot		713,68 e/kk tutkinnon tason mukaan määräytyvältä ajalta	100	1 427,36 e/kk*

Taulukossa esitetyt rahamääräiset tiedot koskevat vuotta 2015, jollei toisin mainita. *VEKL-lain mukaiset etuudet (kotihoidontuki ja suoritetusta tutkinnosta karttuva eläke) huomioitiin tulevan ajan laskennassa vuodesta 2010 alkaen. **Etuus ei kerrytä eläkettä, mutta huomioidaan tulevan ajan ansiota laskettaessa (tulevan ajan käsitteestä, ks. tekstistä alaviite 8 (s. 20)). Lähde: Työeläkelakipalvelu 2015a; 2015b; 2015c.

Seuraavaksi kuvataan palkattomien jaksojen kannalta keskeiset etuudet. Kuvauksessa kiinnitetään huomiota tämän raportin tarkastelujakson (2005–2013) aikana tapahtuneisiin keskeisiin muutoksiin etuuksien saantiehdoissa ja tasossa. Keskeiset muutokset kuvataan, koska niillä saattaa olla merkitystä etuuksien käytön kannalta.

Työttömyys

Työeläkettä kerryttävät työttömyysetuudet jaetaan ansiosidonnaiseen päivärahaan, Kelan maksamiin peruspäivärahaan ja työmarkkinatukeen sekä vuorottelukorvaukseen, joka on teknisesti sidottu työttömyysturvajärjestelmään. Ansiosidonnaista työttömyyspäivärahaa maksetaan työttömille, jotka täyttävät työssäoloehdon. Vuoden 2010 alusta siirryttiin yhteen palkansaajan työssäoloehtoon, joka on sama riippumatta siitä, onko henkilö saanut aiemmin ansiosidonnaista päivärahaa vai ei. Palkansaajan työssäoloehto täyttyi, kun henkilö oli 28 edellisen kuukauden aikana ollut 34 kalenteriviikkoa työssäoloehtoon luettavassa työssä. Ansiosidonnaista päivärahaa maksetaan viideltä päivältä viikossa ja enintään 500 työttömyyspäivältä. Ansiosidonnaisen päivärahan perusteena olevasta etuusansiosista otetaan huomioon 75 prosenttia eläkettä laskettaessa. Vuorottelukorvauksen osalta vastaava luku on nykyään 55. (Korpiluoma ym. 2011, 102–111; Kela 2014, 68–70, 414–428.)

Yrittäjien työttömyyskassat voivat maksaa yrittäjälle ansiosidonnaista päivärahaa. Yrittäjän työssäoloehto määräytyy eri tavalla kuin palkansaajalla. Päivärahan saamisen ehtona on yritystoiminnan todisteellinen lopettaminen tai keskeyttäminen. (Tilasto Suomen työttömyysturvasta 2013, 9–13.) 1.1.2010 alkaen yrittäjän työssäoloehto lyhennettiin. Työssäoloehto täyttyi, kun henkilö oli toiminut yrittäjänä 18 kuukautta työttömyyttä edeltäneiden 48 kuukauden aikana. (Kela 2014, 414–428.) Vuoden 2015 alusta yrittäjän työssäoloehto edelleen lievennettiin. Työssäoloehto täyttyi, kun henkilö oli toiminut yrittäjänä 15 kuukautta työttömyyttä edeltäneiden 48 kuukauden aikana.

Kelan maksamat, perusturvaan luettavat työttömyysturvalain (TTL) mukaiset peruspäiväraha ja työmarkkinatuki eivät kerrytä työeläkettä, koska ne eivät varsinaisesti perustu työansioihin. Ne otetaan kuitenkin huomioon niin sanotun tulevan ajan ansiota laskettaessa, jos niitä on maksettu henkilölle niiden vuosien aikana, joiden pohjalta tulevan ajan ansio määrätään. Samaan tapaan TTL:n peruspäivärahan jälkeen vähimmäistasoisena myönnettävä sairauspäiväraha huomioidaan ainoastaan tulevan ajan ansiota laskettaessa. (Korpiluoma ym. 2011, 102–111.)

Tulevan ajan eläkeosuudesta puhutaan työkyvyttömyyseläkkeen yhteydessä.⁸ Osa-aika- ja perhe-eläkkeen aikana maksetut palkattoman ajan etuudet kartuttavat myös henkilön työeläkettä (Työeläkelakipalvelu 2015a). Tätä oletettavasti suuruusluokaltaan pientä ilmiötä ei tässä raportissa tarkastella.

Työ- ja elinkeinotoimistoon ilmoittautunut 17–64-vuotias kokoaikatyötä haakeva työtön työnhakija on oikeutettu työttömyysturvan peruspäivärahaan. Lisäksi työnhakijan tulee täyttää työssäoloehto. Työssäoloehto on sama kuin ansiosidonnaisen päivärahan yhteydessä (ks. edellä). Peruspäivärahaa myönnetään enintään 500 työttömyyspäivälle. Enimmäisajan laskeminen aloitetaan alusta, kun henkilö täyttää uudelleen työssäoloehdon. Työmarkkinatukeen on sen sijaan oikeutettu 17–64-vuotias työtön, joka ei täytä työssäoloehto- tai joka on saanut peruspäivärahaa tai ansiosidonnaista päivärahaa 500 päivän enimmäisajan. Työmarkkinatuen maksamisen kesto ei kuulu rajoituksia. (Kela 2014, 227–233.)

Vuonna 2010 työttömien koulutusajan etuudet (koulutustuki ja koulutuspäiväraha) lakkasivat omina etuuksinaan. Tämänkaltaisen työvoimapolitiittinen aikuis- koulutus tai omaehtoinen opiskelu muuttui työllistymistä edistäviksi palveluiksi, joiden ajalta maksettiin työttömyysetuutta. Vuoden 2012 alusta peruspäivärahaan ja työmarkkinatukeen tehtiin tasokorotus (n. 120 euroa/kk). (Emt., 414–428.)

Lastenhoito

Ansiosidonnaisista vanhempainetuuksista työeläkkeitä kartuttavat äitiys-, erityisäitiys-, isyys- ja vanhempainraha. Näitä usein vanhempainpäivärahaksi kutsuttuja etuuksia maksetaan raskauden ja synnytyksen sekä lapsen hoidon takia. Näiden ansiosidonnaisten vanhempainpäivärahojen tasoa korotettiin vuonna 2007. Tasoa korottamalla pyrittiin kannustamaan myös isiä käyttämään enemmän perhevapaita. Äitiysraha nousi tällöin 56 ensimmäiseltä arkipäivältä 70 prosentista 90 prosenttiin äitiysrahan perusteena olevasta työtulosta laskettuna. Lisäksi äidin vanhempainraha nousi 30 ensimmäiseltä arkipäivältä 70 prosentista 75 prosenttiin työtulosta. Vanhempainpäivärahaa maksetaan aina vähintään vähimmäismäärä (23,77 euroa päivässä vuoden 2013 lopussa). (Korpiluoma ym. 2011, 102–111; Miettinen 2012; Kela 2014, 136–138, 397–398.)

⁸ Tuleva aika tarkoittaa aikaa eläketapahtumavuoden alusta 63 vuoden iän täyttämiskuukauden loppuun asti. Tulevalla ajalla korvataan sitä eläkkeenosaa, joka henkilöltä jää ansaitsematta esimerkiksi työkyvyttömyyden takia. Tulevan ajan ansio lasketaan eläketapahtumavuotta edeltäneiden viiden viimeisen kalenterivuoden työansioiden ja palkattomien jaksojen perustana olevan etuusansion pohjalta. Myös tulevan ajan ansioista karttuu eläkettä 1,5 prosenttia vuodessa. (Korpiluoma ym. 2011, 102–111.)

Äitiys-, erityisäitiys, isyys- ja vanhempainrahajaksojen yhteydessä eläkkeen laskennan perusteena olevasta niin sanotusta etuusansioista huomioidaan 117 prosenttia. Äitiysrahaa maksetaan 105 arkipäivältä. Riskialttiissa työssä työskentelevälle henkilölle voidaan tiettyjen ehtojen täytyessä maksaa raskauden ajalta erityisäitiysrahaa, jos henkilö joutuu olemaan pois työstä jo ennen varsinaisen äitiysrahajakson alkua. Äitiysrahan jälkeen seuraavilta 158 arkipäivältä maksettava vanhempainraha voidaan maksaa joko äidille tai isälle. (Korpiluoma ym. 2011, 102–111; Kela 2014, 135–138.)

2000-luvun alussa vanhempainpäivärahoihin tehtiin uudistuksia, joiden tavoitteena oli kannustaa isiä lastenhoitoon. Näitä uudistuksia olivat isäkiintiön tai bonusvapaan (2003) lisäksi sen joustomahdollisuuksien lisääminen vuonna 2007. Vuonna 2007 sairausvakuutuslakiin lisättiin myös termi ”isäkuukausi”, joka kuvasi isien kohentuneita, lain takaamia mahdollisuuksia pienten lasten hoitamiseen. Samassa yhteydessä isäkuukauden isyysrahan ja isän vanhempainrahan tasoa nostettiin 70 prosentista 75 prosenttiin työtulosta 30 ensimmäisen arkipäivän ajalta. (Kela 2014, 392–400; Haataja & Juutilainen 2014, 5–7.)

Vuonna 2013 niin sanottu isäkuukausi poistui. Isyysrahakuukausi on tätä kirjoitettaessa yhteensä enintään 54 arkipäivää eli noin yhdeksän viikkoa. Isä voi pitää enintään 18 isyysrahapäivää samaan aikaan kuin äiti saa äitiys- tai vanhempainrahaa. Jäljellä olevat tai halutessaan kaikki isyysrahapäivät isä voi pitää äitiys- ja vanhempainrahakauden jälkeen siihen saakka kunnes lapsi täyttää kaksi vuotta. (Kela 2014, 392–400.)

Epätyypillisissä työsuhteissa olevien asemaa on myös hieman parannettu vanhempainpäivärahojen osalta. Vuodesta 2005 alkaen lyhytkestoisissa työsuhteissa oleville henkilöille on ollut mahdollista myöntää vanhempainpäivärahoihin kuuluva etuus jo kuukauden työtulojen perusteella, jos tuloja on voitu pitää jatkuvina. (Kela 2014, 396.)

Kotihoidontukea voidaan puolestaan maksaa vanhempainrahajakson jälkeen alle kolmevuotiaan lapsen vanhemmille, joiden lapsi ei ole kunnallisessa päivähoidossa. Oikeus kotihoidontukeen loppuu, kun perheen nuorin lapsi täyttää kolme vuotta. Kotihoidontukikauden enimmäispituus yhdelle lapselle on näin ollen noin 27 kuukautta eli vähän yli kaksi vuotta. (Kela 2014, 256–260, Tervola 2015.)

Kotihoidontuki muodostuu kiinteästä hoitorahasta, tulosidonnaisesta hoitolisästä sekä kuntakohtaisesta kuntalisästä (ks. tarkemmin Kela 2014, 256–260). Suurimmat muutokset kotihoidontuessa 2000-luvulla liittyvät tuen tasoon tehtyihin korotuksiin. Korotuksista huolimatta kotihoidontuen taso jää esimerkiksi vähimmäismääräisen vanhempainpäivärahan alapuolelle. (Miettinen 2012, 16.)

Kotihoidontukijaksolta kertyvän työeläkkeen laskennassa käytetään laissa säädettyä kiinteää euromäärää (713,68 euroa/kk vuoden 2015 tasossa), joka otetaan huomioon täysimääräisesti (100 %) eläkkeenlaskennassa. Valtio kustantaa kotihoidontuesta kertyvän eläkkeen. (Korpiluoma ym. 2011, 102–111.) On huomattava, että työeläkkeen karttumisen perusteena oleva euromäärä (713,68 euroa/kk) on tällä hetkellä ainoastaan noin 20 prosenttia suomalaisten keskipalkoista. Suomessa lastenhoidon kompensoiminen eläketurvassa onkin Hietaniemen (2014) mukaan kansainvälisesti vertaillen toistaiseksi melko matalalla tasolla, vaikka eri maiden eläkejärjestelmien vertailussa on omat haasteensa. Esimerkiksi Ruotsissa lapsenhoidosta karttuu paremmin eläkettä kuin Suomessa. Ruotsissa eläkettä karttuu alle viisivuotiaista lapsista riippumatta siitä, miten lastenhoito on järjestetty. Suomessa eläkettä karttuu pääsääntöisesti alle kolmevuotiaista lapsista.

Ruotsissa eläkekarttuman saa automaattisesti se vanhempi, jolla on vähemmän tuloja. Eläkettä kartuttava tulo voi määräytyä kolmella eri tavalla, joista eläkeviranomaisen valitsee vuosittain etuudensaajan kannalta parhaimman vaihtoehdon. Keskeistä on kuitenkin se, että Ruotsissa työeläkettä karttuu lastenhoidon ajalta vähintään 75 prosenttia maan keskipalkasta. Lastenhoitoaikojen eläkekarttumat rahoitetaan Ruotsissa valtion budjettirahoituksella. (Mielonen & Vidlund 2014.)

Sairaus ja kuntoutus

Sairaus- ja kuntoutusetuudet korvaavat erilaisia lyhyestä työkyvyttömyydestä johtuvia työstä poissaolojaksoja. Sairaus- ja kuntoutusetuuksien perusteena olevista etuusansioista huomioidaan 65 prosenttia eläkettä laskettaessa (ks. kuitenkin vähimmäistasoisesta sairauspäivärahasta taulukko 2.1). Sairauspäiväraha korvaa alle vuoden kestävästä sairaudesta johtuvaa ansionmenetystä. Jos työkyvyttömyys jatkuu tämän jälkeen, voidaan hakijalle myöntää työkyvyttömyyseläke, jota maksetaan työeläke- tai kansaneläkejärjestelmästä. (Korpiluoma ym. 2011, 102–111; Laaksonen ym. 2014, 12–15.)

Vuodesta 2007 alkaen osasairauspäiväraha on tukenut työkyvyttömän henkilön työssä pysymistä ja paluuta takaisin työhön. Sairauspäivärahan osalta on huomattava, että sen perusteena olevasta tulosta karttuu eläkettä työntekijälle ainoastaan siltä osin, kun sairauspäiväraha on maksettu työntekijälle itselleen. Jos työnantaja maksaa työntekijälle sairausajan palkkaa, sairauspäiväraha maksetaan pääsääntöisesti työnantajalle. Työeläkettä karttuu silloin työansion perusteella, ei sairauspäivärahan pohjalta. Tämän tutkimuksen aineistona käytettäviin ETK:n rekistereihin kirjautuvat ainoastaan henkilölle itselleen maksetut sairauspäivära-

hat. Näin ollen tässä raportissa tutkittava sairauspäivärahan kesto ei kuvaa erityisen hyvin työkäisten suomalaisten sairastavuutta sinänsä. Sairaalan lapsen hoidon vuoksi voidaan puolestaan maksaa sairauspäivärahan tavoin myönnettävää erityishoitorahaa. (Korpiluoma ym. 2011, 102–111; Kela 2014, 133–135, 397.)

Työeläkettä kerryttäviä kuntoutusetuuksia ovat työeläkelakien mukainen kuntoutusraha sekä Kelan kuntoutuslain mukainen kuntoutusraha. Kuntoutuksen perusteella voidaan maksaa sekä päivärahaa että eläkettä. Nämä molemmat etuudet kartuttavat eläkettä kuntoutuksen ajalta. Sotilastapaturma- ja tapaturmavakuutuslain sekä Liikennevakuutuslain mukaan myönnettyt etuudet kartuttavat myös työeläkettä (SOLITA-etuudet). (Korpiluoma ym. 2011, 102–111.)

Koulutus

Henkilön saama aikuiskoulutustuki kartuttaa työeläkettä aikuiskoulutustuesta annetun lain (1276/2000) perusteella. Aikuiskoulutustuki otettiin käyttöön vuonna 2001. Koulutusrahasto hallinnoi aikuiskoulutustukea. Aikuiskoulutustuen määrä lasketaan henkilön aiempien työtulojen perusteella. Tästä etuusansioista huomioidaan 65 prosenttia työeläkkeen laskennassa. Etuusansio on sen sijaan kiinteä (713,68 euroa/kk vuoden 2015 tasossa) laskettaessa aikuiskoulutusjakson ajalta kertyvää työeläkettä yrittäjälle. Tästä kiinteästä etuusansioista huomioidaan 65 prosenttia työeläkkeen laskennassa. (Työeläkelakipalvelu 2015d.)

Ammattiin tähtäävän perustutkinnon suorittamisesta on karttunut myös eläke-etuutta vuodesta 2005 alkaen VEKL-lain perusteella. Opiskeluajalta karttuu eläke-etuutta suoritettavan tutkinnon tason perusteella. Ylempi korkeakoulututkinto kerryttää eläke-etuutta enintään viideltä vuodelta, alempi korkeakoulututkinto ja ammatillinen perustutkinto vuorostaan enintään kolmelta vuodelta. Jos opintoja ei suoriteta loppuun asti, eläke-etuutta ei kartu opiskeluajalta. Etuuden peruste on kiinteä (713,68 euroa/kk vuoden 2015 tasossa) laskettaessa opiskeluajalta kertynyttä eläke-etuutta. Se, kuinka monelta opiskeluvuodelta eläke-etuutta kertyy, riippuu tutkinnon tasosta (ks. myös edeltä). Tämä valtion kustantama eläke-etuus otetaan huomioon täysimääräisesti (100 %) varsinaisessa eläkkeenlaskennassa. (Korpiluoma ym. 2011, 102–111.)

Palkattomilta jaksoilta kertynyttä eläkettä käsitellään eläkettä myönnettäessä kuitenkin työansioista ansaittua eläkettä. Siihen lasketaan kertakorotus ja se tarkiste-

taan elinaikakertoimella. Lisäksi kunkin vuoden etuusansio tarkistetaan eläkettä laskettaessa palkkakertoimella eläkkeen alkamishetken tasoon. Maksussa olevat eläkkeet tarkistetaan vuosittain myös työeläkeindeksillä. Tämän indeksitarkistuksen määrään vaikuttavat kuluttajahintojen ja palkkojen muutokset. (Korpiluoma ym. 2011, 102–111; Työeläkelakipalvelu 2015a.)

Eläkkeen karttumissäännöt palkattomilta ajoilta muuttuivat periaatteellisesti vuonna 2005. Seuraavan kerran muutoksia tehtiin vuonna 2010, jonka jälkeen säännöissä ei ole tehty oleellisia muutoksia. Verrattaessa nykyhetken ja vuosien 2005–2009 aikaisia sääntöjä, havaitaan, että VEKL-lain mukaisen palkattoman jakson etuuden peruste (523,61 euroa/kk vuoden 2004 tasossa) otettiin ennen vuotta 2010 huomioon ainoastaan ansaittua eläkettä laskettaessa. Jos henkilö jäi eläkkeelle ennen vuotta 2010, VEKL-lain mukaisia etuuksia ei huomioitu tulevan ajan laskennassa (ks. muista muutoksista Työeläkelakipalvelu 2015c).

Tietolaatikko 1. Esimerkki ansiosidonnaisen päivärahan ajalta karttuneen työeläkkeen määrästä

Esimerkkihenkilö on saanut ansiosidonnaista päivärahaa ajalla 2.1.–3.5.2009. Henkilölle kertyy etuuspäiviä kyseiseltä vuodelta näin ollen 86 päivää. Etuuden peruste on 2 100 euroa kuukaudessa (vuoden 2008 tasossa).

Henkilön eläketapahtuma on vuonna 2012, jolloin myös eläke alkaa. Etuuden peruste (2 100 e/kk) tarkistetaan laskentahetken tasoon palkkakertoimella. Etuuden perusteen avulla lasketaan etuusansio/vuosi ja tästä lasketaan vuosikohtaisesti karttuneen eläkkeen määrä.

Etuuden perusteen tarkistaminen laskentahetken tasoon (2012):

$$2\,100 \times 1,291/1,192 = 2\,274,41 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Etuusansiot vuonna 2009 vuoden 2012 tasossa:

$$2\,274,41/21,5 \times 86 = 9\,097,64 \text{ euroa vuodessa}$$

Näistä etuusansioista 75 prosenttia kartuttaa eläkettä 1,5 prosenttia vuodessa.

Vuonna 2009 karttunut eläke vuoden 2012 tasossa:

$$9\,097,64 \times 0,75 \times 1,5 \% / 12 = 8,53 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Esimerkkihenkilölle karttui näin eläkettä vuoden 2009 aikaiselta ansiosidonnaiselta päivärahajaksolta 8,53 euroa kuukaudessa.

(ETK 2012, 53–54.)

2.3 Aiempi tieto palkattomien jaksojen yleisyydestä ja kohdentumisesta

Seuraavaksi tarkastellaan aiempaa tietoa perhevapaa-, työttömyys- sekä sairaus-etuuksien yleisyydestä ja kohdentumisesta. Kohdentumista tarkastellaan sukupuolen, ikäryhmän, koulutusasteen sekä ammattiryhmän mukaan, koska aiemman tutkimuksen perusteella tällaiset taustatekijät ovat merkittäviä etuuksien käytön kannalta. Työurakatkosten väestöryhmittäisen kohdentumisen tutkiminen on tärkeää, koska työuria katkovat ja rikkovat palkattomat jaksot vaikuttavat henkilöiden työmarkkinakiinnittymiseen sekä ansiokehitykseen. Tätä kautta palkattomilla jaksoilla on yhteys henkilöiden työurien pituuteen ja eläkkeiden määriin. Työurakatkokset myötävaikuttavat esimerkiksi sukupuolten välisiin eroihin eläkkeiden määrissä. (Möhring 2015.)

Eläkelait ja säännökset ovat periaatteessa sukupuolineutraaleja, koskettaen samalla tavalla molempia sukupuolia. On esitetty, että sukupuolittaiset erot eläkkeiden määrissä johtuvat pääasiassa työmarkkinoilla esiintyvistä eroista sukupuolten välillä. Näihin eroihin ei voida suoranaisesti vaikuttaa eläkelainsäädännön avulla. (Tuominen 2002.) Myös Nyman ja Kiviniemi (2014, 16–18) selittävät suomalaisten naisten suomalaisia miehiä alhaisempia työeläkkeitä työmarkkinoihin liittyvillä tekijöillä. He selittävät sukupuolieroa naisten miehiä alhaisemmalla palkatasolla sekä naisten miehiä lyhyemmällä työurilla.

Naisten miehiä alhaisempia eläkkeitä on selitetty naisten miehiä alhaisempien palkkojen ohella naisten miehiä lyhyemmällä työurilla. Naisten miehiä lyhyemmät työurat johtuvat osaksi siitä, että naiset toimivat usein pääasiallisena hoivan antajana perheessä. Myös osa-aikatyö on naisten keskuudessa yleisempää kuin miehillä johtuen osittain naisten tekemästä hoivatyöstä. (Bettio ym. 2013; ks. myös Euroopan komissio 2012.) Miesten toteutuneet työurat ovat Suomessa tällä hetkellä noin kaksi vuotta pitempiä kuin naisten työurat (Kautto & Salonen 2013).

Suomessa asuvien omaa eläkettä saavien keskimääräinen kokonaiseläke miehillä oli 1 803 euroa vuoden 2014 lopussa. Eläkkeensaajan keskimääräinen kokonaiseläke Suomessa koostuu joko pelkästä työeläkkeestä, pelkistä Kelan eläkkeistä (kansaneläke ja takuueläke) tai näistä molemmista sekä näihin eläkkeisiin mahdollisesti liittyvästä SOLITA-eläkkeestä.⁹ Naisilla vastaava luku oli 1 411 euroa. Miesten omaan työhönsä perustuva työeläke oli vuoden 2014 lopussa sen sijaan keskimäärin 1 717 euroa ja naisten 1 137 euroa kuukaudessa. Sukupuolten välinen ero pienenee hieman, kun eläkkeisiin lasketaan mukaan kansaneläke,

9 Sotilastapaturmavakuutuslain, Tapaturmavakuutuslain ja Liikennevakuutuslain mukainen eläke.

SOLITA-eläkkeet sekä naisten miehiä useammin saama perhe-eläke. (Nyman & Kiviniemi 2015, 16–19.) Keskimääräisiä eläkkeitä Euroopassa selvittäneessä tutkimuksessa puolestaan havaittiin, että EU27-maissa miesten eläkkeet olivat keskimäärin 39 prosenttia suurempia kuin naisten eläkkeet. Suomessa miesten etumatka naisiin nähden oli hieman pienempi (25 %). (Bettio ym. 2013.)

Naisten kantama pääasiallinen hoivavastuu selittää osaltaan naisten miehiä lyhyempiä työuria ja tätä kautta naisten miehiä alhaisempia eläkkeitä. Perhevapaiden yleisyyttä ja kohdentumista ovat aiemmin tutkineet esimerkiksi Salmi ym. 2009, Haataja & Juutilainen 2014 sekä Närvi 2014. Aiemmassa tutkimuksessa on toistuvasti havaittu, että äidit pitävät edelleen valtaosan perhevapaapäivistä (esim. Haataja & Juutilainen 2014). Närvin (2014) tutkimuksessa analysoitiin erilaisten selittävien tekijöiden yhteyttä parivuotiaan lapsen äitien pääasialliseen toimintaan *Perhevapaat 2013* -väestökyselyn äitiaineistolla. Tulosten mukaan äidin työssäkäyntiä ennustivat lapsen saantia edeltänyt työssäkäynti, korkeakoulututkinto ja äidin voimassa ollut työsuhde lasta hoitamaan jäädessä. Vastaavasti lapsen hoitoa kotona kotihoidontuen turvin ennustivat se, ettei äiti ollut ennen lapsen syntymää työssä, korkeakoulututkinnon puuttuminen sekä voimassa olevan työsuhteen puuttuminen lasta hoitamaan jäädessä.

Salmen ym. (2009) perhevapaita selvittäneessä tutkimuksessa koulutus havaittiin merkittäväksi tekijäksi perhevapaiden käytön kannalta. Korkeakoulututkinnon suorittaneet äidit menivät vertailuryhmiä useammin töihin heti vanhempainvapaan jälkeen. Korkeakoulututkinnon suorittaneiden äitien kotihoidontukijaksot olivat vastaavasti vähemmän kouluttautuneiden äitien tukijaksoja lyhyempiä. Myös ylimpään tuloviidennekseen kuuluvat, korkeimmissa ammattiasemissa työskentelevät sekä miesvaltaisilla aloilla työskentelevät äidit jättivät vertailuryhmiä useammin kotihoidontuen kokonaan käyttämättä tai käyttivät sitä ainoastaan lyhyen aikaa. Nuoret, alle 30-vuotiaat äidit pitivät vanhempia ikäryhmiä useammin lyhyitä kotihoidontukikausia. Tutkimuksessa ei tarkasteltu isien kotihoidontuen käyttöä ja sen väestöryhmittäistä kohdentumista.

Salmen ym. tutkimuksessa tarkasteltiin myös selittäviä tekijöitä sille, että isä on ollut vähintään kaksi viikkoa vanhempainvapaalla. Tulosten mukaan isän korkea ikä ja hänen puolisonsa korkea ammatillinen koulutus lisäsivät isän todennäköisyyttä pitää pidempiä vanhempainvapaita (>2 viikkoa). Tutkimuksessa ei tarkasteltu äitien vanhempainvapaiden käyttöä selittäviä tekijöitä.

Työttömyysjaksojen yleisyydestä voidaan päätellä jotain niin sanotuilla odotelaskelmilla tehtyjen tilastollisten tarkasteluiden perusteella (Järnefelt & Nurminen 2013a, 2013b; ks. myös Honkanen 2015). Järnefelt & Nurminen (2013a, 2013b)

tarkastelivat tutkimuksessaan työllisenä, työttömänä ja työvoiman ulkopuolella vietetyn ajan odotteita ja kehityssuuntia 15–64-vuotiaiden suomalaisten keskuudessa vuosina 2000–2010. Tulosten mukaan työttömänä vietetty aika lyheni naisilla vajaan vuoden verran vuosina 2000–2010. Miesten työttömyysajan odote vaihteli talouden yleisen suhdannevaiheen mukaan, mutta ei juuri vähentynyt tarkasteluajanjaksolla. Työttömyydestä vaikuttaa siten tulleen 2000-luvun Suomessa enemmän miehille kuin naisille kasaantuva riski. Työttömyysajan odote oli molemmilla sukupuolilla matalampi korkeammalle koulutustasolle siirryttäessä.

Vuotta 2013 koskevan Kelan etuustilaston mukaan miehiä on enemmän kuin naisia työttömyysturvan peruspäivärahan ja työmarkkinatuen saajien joukossa. Molempia etuuksia saadaan suhteellisesti eniten nuorena (18–30-vuotiaana). Iän myötä etuuksien käyttö hieman vähenee. (Kela 2014, 242.) Tilastojen mukaan useampi mies kuin nainen sai vuonna 2013 ansiosidonnaista päivärahaa. Ansiosidonnaisen päivärahan käyttö pääsääntöisesti kasvaa iän myötä. (Tilasto Suomen työttömyysturvasta 2013.) Tämänkaltainen tilastotieto eri työttömyysetuuksien kohdentumisesta kuvaa yleensä vuoden aikaista tilannetta, eikä näin ota huomioon sitä, että työttömyysetuudet saattavat jatkua seuraavan vuoden puolella.

Tilasto Suomen työttömyysturvasta 2013 -julkaisussa tarkastellaan ansiosidonnaista päivärahaa, työttömyysturvan peruspäivärahaa ja työmarkkinatukea 31.12.2013 saaneiden henkilöiden meneillään olevien tukijaksojen kestoja ikäryhmittäin. Tarkastelu huomioi sen, että etuusjaksot saattavat jatkua vuodenvaihteen yli. Ansiosidonnaista päivärahaa saavien henkilöiden tukijaksojen pituus vaihtelee selkeästi ikäryhmän mukaan. Vanhimmissa ikäryhmissä meneillään olevat tukijaksot ovat pidempiä, nuorimmissa ikäryhmissä tukijaksot ovat lyhyempiä. Työttömyysturvan peruspäivärahan ja työmarkkinatuen keston ikäryhmittäinen jakauma noudattaa pääpiirteissään vastaavaa logiikkaa kuin ansiosidonnaisen päivärahan keston ikäryhmittäinen vaihtelu. (Tilasto Suomen työttömyysturvasta 2013, 71.)

Tässä raportissa työttömyysetuuksien keston väestöryhmittäistä vaihtelua analysoidaan ikäryhmän ohella myös sukupuolen, koulutusasteen ja ammattiryhmän mukaan. Lisäksi tässä raportissa etuuksien kestoja tarkastellaan tiettyinä vuotena *päättyneiden* etuusjaksojen näkökulmasta.

Myös Ollikaisen (2003) mukaan ikääntyminen pääsääntöisesti lisää työttömyysjaksojen kestoja. Korkeampi koulutus sen sijaan lyhentää työttömyysjaksojen kestoja. Koulutuksen vaikutus työttömyysjaksojen keston on suurempi naisilla kuin miehillä. Ollikaisen tutkimus perustui kattavaan yksilötason seurantaaineistoon, jossa otokseen valittiin vuoden 1997 aikana työttömäksi joutuneet Suo-

messä. Otokseen valittujen henkilöiden työttömyysjaksoja seurattiin vuoden 1999 loppuun saakka.

Tilastojen mukaan sairauspäivärahan käyttö pääsääntöisesti kasvaa iän myötä. Naisilla sairauspäivärahan käyttö on yleisempää kuin miehillä. Kelan etuustilastossa sairauspäivärahan keskimääräinen kesto lasketaan kalenterivuotta kohti. (Kela 2014, 159.) Tämä laskentatapa ei näin ollen huomioi sitä, että sairauspäiväraha saattaa jatkua vuodenvaihteen yli. Kelan etuustilastossa ei tarkastella sairauspäivärahan käyttöä muiden taustamuuttujien kuin sukupuolen ja iän mukaan.

Aiemmassa tutkimuksessa korkeamman koulutuksen ja ammattiluokan on sen sijaan havaittu olleen yhteydessä alhaisempiin sairauspoissaolotasoihin. Tulos koski sekä miehiä että naisia. Aikaisemmassa tutkimuksessa on lisäksi havaittu, että naisilla sairauspäivärahan kesto on yleensä korkeampi kuin miehillä. (Laaksonen ym. 2008; Piha ym. 2010.)

Kaikkiaan aiempi tieto perhevapaa-, työttömyys- sekä sairausetuuksien yleisyydestä ja kohdentumisesta on hajautunut eri tutkimusperinteisiin, joiden välillä ei ole välttämättä ollut keskinäistä vuoropuhelua. Aikaisemmasta tutkimuksesta poiketen tässä tutkimuksessa näitä eri tutkimusperinteisiin kuuluneita aihealueita (perhevapaat, työttömyys ja sairaus) pyritään käsittelemään samanaikaisesti.

3 Aineisto, menetelmät ja tutkimuksen tarkoitus

Tämä tutkimus tuottaa ensinnäkin kuvailevaa tietoa palkattomien jaksojen yleisyydestä sekä merkityksestä työeläkejärjestelmän kannalta. Toiseksi hankkeessa tutkitaan palkattomien jaksojen kestoja sekä keston väestöryhmittäistä vaihtelua. Tutkimuksen aineisto muodostuu ETK:n rekistereistä, ETK–Kela-yhteistilastorekisteristä sekä Arek Oy:n ansaintarekisteristä. Lisäksi Tilastokeskuksesta on saatu tiedot henkilön koulutusasteesta ja ammatista.

Palkattomia jaksoja koskeva aineisto on kokonaisaineisto. Aineisto sisältää näin ollen tiedot kaikista Suomessa alkaneista ja päättyneistä palkattomista jaksoista vuosina 2005–2013. Aikaisemmin palkattomia jaksoja ei ole tutkittu tässä laajuudessa kokonaisaineistolla. Jos aineistoon kuuluvalla henkilöllä jatkui palkaton jakso vuodenvaihteen yli, jaksot yhdistettiin yhdeksi yksittäiseksi jaksoksi. Tällä tavalla pyrittiin parantamaan jaksojen tosiasiallisen keston mittaamistarkkuutta.

Aineisto rajattiin koskemaan vuosia 2005–2013, koska tutkimuksessa haluttiin tarkastella palkattomien jaksojen kannalta merkittävän, vuoden 2005 eläkeuudistuksen jälkeistä tilannetta. Varsinaista analyysiä varten tiettyjen palkattomien jaksojen luokkia yhdisteltiin. Seuraavaksi luetellaan tutkittavat palkattomat jaksot. Sulkulauseiden sisällä mainitaan yhdistellyt etuudet.

Työttömyys

- työttömyysturvan peruspäiväraha
- työmarkkinatuki
- ansiosidonnainen päiväraha (ansioon suhteutettu päiväraha, ansioon suhteutettu päiväraha YEL/MYEL-vakuutetuille).

Perhevapaat

- äitiysraha (äitiysraha ja erityisäitiysraha)
- isyysraha
- vanhempainraha (vanhempainraha, osittainen vanhempainraha ja sairauspäivärahan aikainen vanhempainraha)
- kotihoidontuki.

Sairaus

- sairauspäiväraha (sairauspäiväraha ja osittainen sairauspäiväraha)
- erityishoitoraha.

Kuntoutus

- Kelan kuntoutus (kuntoutusrahalain mukainen kuntoutusraha, osakuntoutusraha, kuntoutusavustus, osakuntoutusavustus)
- työeläkekuntoutus (työeläkelain kuntoutusraha, työeläkelakien osakuntoutusraha, työeläkelakien kuntoutusavustus, työeläkelakien mukainen osakuntoutusavustus).

Aikuiskoulutus

- aikuiskoulutustuki (aikuiskoulutustuki palkansaajalla ja aikuiskoulutustuki peruspäiväraha YEL/MYEL-vakuutetulle)
- muut koulutusetuudet (KELA:n koulutuspäiväraha, ansioon suhteutettu koulutuspäiväraha, työvoimapoliittisen koulutuksen perustuki, työvoimapoliittisen koulutuksen ansiotuki YEL/MYEL-vakuutetuille, koulutuspäiväraha YEL/MYEL-vakuutetuille).

Muut

- tutkinnot (ammattillinen perustutkinto, alempi korkeakoulututkinto, ammatikorkeakoulututkinto ja ylempi korkeakoulututkinto)
- vuorotteluvapaa
- SOLITA-korvaukset (tapaturmavakuutuksen ansionmenetykskorvaus, liikennevakuutuksen ansionmenetykskorvaus, sotilastapaturmavakuutuksen ansionmenetykskorvaus, tapaturmavakuutuksen kuntoutuksen ansionmenetykskorvaus, liikennevakuutuksen kuntoutuksen ansionmenetykskorvaus, sotilastapaturmavakuutuksen kuntoutuksen ansionmenetykskorvaus).

Palkattomien jaksojen keston laskennassa huomioitiin, että tietyt palkattomat jaksot saattavat sijoittua ajallisesti päällekkäin laajemman etuuslajiluokan (esimerkiksi äitiysraha tai vanhempainraha) sisällä. Toisin sanoen on mahdollista, että henkilö saa samalta päivältä esimerkiksi sekä äitiysrahaa että erityisäitiysrahaa. Päällekkäisyydet huomioitiin palkattomien jaksojen keston laskennassa soveltamalla Chengin (2006, 1–4) kehittämää tapaa asian käsittelemiseen. Kaikkiaan erot olivat pieniä verrattuna tuloksiin, joissa etuuksien päällekkäisyyttä ei otettu huomioon etuuksien keston laskennassa. Ainoastaan muutaman kalenteripäivän suuruisia eroja esiintyi kuitenkin äitiysrahapäivien ja Solita-korvauspäivien yhteydessä.

Perhevapaa-, työttömyys- sekä sairausetuuksien keston vaihtelua tarkasteltiin aikaisemmassa tutkimuksessa tärkeiksi havaittujen taustatekijöiden mu-

kaan (sukupuoli, ikä, koulutusaste ja ammattiryhmä). Henkilöiden *ikä* käsiteltiin tutkimuksessa luokiteltuna muuttujana. *Koulutusaste* viittaa henkilön suorittamaan korkeimpaan tutkintoon vuoden loppuun (31.12.) mennessä. Tieto on peräisin Tilastokeskuksesta. Käytetyn koulutusluokituksen perustana on kansainvälinen koulutusluokitus ISCED. Henkilöt jaettiin tässä tutkimuksessa koulutusasteen perusteella neljään luokkaan: perusasteen, keskiasteen, alemman korkea-asteen ja ylemmän korkea-asteen suorittaneisiin henkilöihin. Alemmalla korkea-asteella tarkoitetaan alimman korkea-asteen ja alemman korkeakouluasteen tutkinnon suorittaneita henkilöitä. Ylempi korkea-aste viittaa ylemmän korkeakouluasteen ja tutkijakoulutusasteen tutkinnon suorittaneisiin henkilöihin. Koulutusaste-
luokituksesta tarkemmin, ks. Tilastokeskus 2015.

Tieto henkilön *ammattista* on peräisin Tilastokeskuksesta ja viittaa ammattitietoon vuoden lopusta (31.12.). Ammatti luokiteltiin niin sanotulle pääluokkatasolle (1-numerotaso). Ammattiluokitus noudattaa tässä raportissa vuoden 2010 ammattiluokitusta. Henkilöt jaettiin ammattinsa perusteella seuraaviin luokkiin: johtajat, erityisasiantuntijat, asiantuntijat, toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijät, palvelu- ja myyntityöntekijät, maanviljelijät ja metsätyöntekijät (ym.), rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijät, prosessi- ja kuljetustyöntekijät sekä muut työntekijät. Mikäli henkilöltä puuttui ammattitieto tai hänen ammattinsa oli tuntematon, ammattitietoa haettiin viideltä aikaisemmalta vuodelta käyttäen tuoreinta saatavilla olevaa tietoa. Mikäli ammattitieto edelleen puuttui, henkilö sijoitettiin puuttuva tietoryhmään. Vähäinen määrä sotilaita jätettiin tarkastelun ulkopuolelle.

4 Tulokset

*Raportti työeläkettä kartuttavien palkattomien jaksojen yleisyydestä 2005–2013 sisäl-
si virheellisiä tietoja alaluvun 4.1 osalta. Sähköiseen julkaisuun on tehty korjaukset
23.9.2016. Tekstiin tehdyt korjaukset on merkitty punaisella. Myös taulukko 4.1 ja ku-
viot 4.1–4.3 ovat osin uusia ja poikkeavat painetun julkaisun taulukosta.*

4.1 Palkattomien jaksojen yleisyys ja merkitys työeläkejärjestelmässä

Palkattomilla jaksoilla olleiden henkilöiden määrä vuoden aikana on tutkimusjak-
solla (2005–2013) vaihdellut 0,9–1,1 miljoonan välillä lukuun ottamatta vuotta
2005 (taulukko 4.1).¹⁰ Korkeimmillaan tämä kokonaishenkilömäärä on ollut vu-
osina 2009, 2010 ja 2013. **Etuusjaksoilla** mitattuna työttömyysetuudet muodostavat
selvästi suurimman ryhmän. Työttömyysetuuksien suhteellinen osuus palkattomi-
en jaksojen kokonaisuudesta on hieman kasvanut tutkimusjakson aikana. **Lasten-
hoitoon liittyvät etuudet ovat muodostaneet** vuosittain vajaat 30 prosenttia pal-
kattomien jaksojen kokonaisuudesta ja sairauteen liittyvät etuudet vajaat 15 pro-
senttia.

Työttömyysetuuksien määrät ovat olleet korkeimmillaan vuosina 2009, 2010
ja 2013, mikä selittyy vuoden 2008 syksyllä alkaneella globaalilla talous- ja fi-
nanssikriisillä. Työttömyysetuuksien suuri merkitys palkattomien jaksojen koko-
naisuudessa selittää näin ollen osaltaan piikkiä palkattomilla jaksoilla olleiden
henkilöiden kokonaismäärissä vuosina 2009 ja 2013.

Aiempi tieto palkattomien jaksojen merkityksestä eläkejärjestelmässä on vä-
häistä. Kuvioissa 4.1–4.3 ilmiötä lähestytään tarkastelemalla palkattomilla jaksoil-
la olleiden 18–68-vuotiaiden henkilömääriä vastaavanikäiseen väestöön sekä vas-
taavanikäisiin eläkevakuutettuihin suhteutettuna. Eläkevakuutetuilla tarkoitetaan
tässä yhteydessä kunkin vuoden lopussa (31.12.) työ- tai palvelussuhteessa tai yrit-
täjävakuutettuna olleita henkilöitä. Eläkevakuutettujen määrä kuvaa työelämässä
aktiivisesti mukana olevia henkilöitä, koska lähes kaikki palkka- tai yrittäjätyö
vakuutetaan Suomessa. Kuvioissa ilmiötä tarkastellaan vuositasolla. Henkilö voi
esiintyä vuosittaisissa luvuissa palkattomien jaksojen osalta kerran. Toisin sanoen
henkilö huomioidaan ainoastaan yhden palkattoman etuuden saajana vuosittain.

¹⁰ Vuotta 2005 koskevat tiedot kuvaavat 2.1.2005 alkaen käynnistyneitä palkattomia jaksoja. 1.1.2005 al-
kaneet palkattomat jaksot on jätetty analyysin ulkopuolelle, koska vuoden 2005 eläkeuudistus astui voimaan
tänä nimenomaisena päivänä. Tämä on saattanut vaikuttaa palkattomien jaksojen rekisteröintiin.

Taulukko 4.1.*Palkattomilla jaksoilla olleet 18–68-vuotiaat etuuslajeittain vuosina 2005–2013.*

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Etuuslaji	Osuus kaikista palkattomista jaksoista, %								
Lastenhoito (yhteensä, %)	23,6	25,7	27,4	27,2	24,5	26,4	27,6	27,7	26,6
äitiysraha	5,9	6,0	6,2	6,1	5,5	5,8	6,0	5,9	5,6
isyysraha	3,9	3,9	4,4	4,5	4,0	4,4	4,7	4,8	4,6
vanhempainraha	7,2	7,2	7,7	7,8	7,0	7,6	8,1	8,2	7,9
kotihoidontuki	6,6	8,7	9,1	8,9	7,9	8,5	8,8	8,8	8,5
Sairaus (yhteensä, %)	13,2	13,2	12,8	13,5	11,4	11,8	12,7	12,5	12,0
sairauspäiväraha	12,7	12,9	12,4	13,1	11,1	11,5	12,3	12,2	11,6
erityishoitoraha	0,5	0,4	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Työttömyys (yhteensä, %)	42,9	40,7	38,0	36,7	44,3	43,2	41,4	42,8	46,0
työttömyysturvan peruspäiväraha	4,1	3,7	3,5	3,6	4,5	4,8	4,5	4,6	4,8
työmarkkinatuki	18,8	17,4	15,7	14,5	13,3	15,3	16,6	17,4	18,8
ansiosidonnainen päiväraha	20,0	19,6	18,8	18,5	26,5	23,0	20,3	20,8	22,5
Kuntoutus (yhteensä, %)	3,3	3,3	3,5	3,3	2,8	2,9	3,0	3,1	3,4
Kelan kuntoutus	2,9	2,7	2,7	2,5	2,0	2,0	2,1	2,0	2,2
Työeläkekuntoutus	0,5	0,6	0,8	0,8	0,8	0,9	1,0	1,1	1,2
Aikuiskoulutus (yhteensä, %)	3,7	3,6	3,9	3,5	3,7	1,6	1,0	1,0	1,2
aikuiskoulutustuki	0,5	0,6	0,6	0,6	0,5	0,6	0,8	1,0	1,2
muut koulutusetuudet	3,1	3,1	3,3	2,9	3,3	1,0	0,2	0,0	0,0
Muut (yhteensä, %)	13,3	13,4	14,4	15,8	13,2	14,2	14,3	12,8	10,9
tutkinnot	9,7	9,7	10,4	11,4	9,5	10,1	10,1	9,2	7,9
vuorotteluvapaa	1,1	1,3	1,6	1,6	1,1	1,1	1,3	1,5	1,4
SOLITA-korvaukset	2,4	2,4	2,4	2,8	2,7	3,0	2,9	2,1	1,6
Yhteensä (%)	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Yhteensä etuuksia	1 268 042	1 276 583	1 225 271	1 263 203	1 427 403	1 363 511	1 318 525	1 303 030	1 349 685
Yhteensä henkilöitä	945 615	951 728	911 119	935 361	1 066 313	1 024 434	977 782	972 421	1 014 420

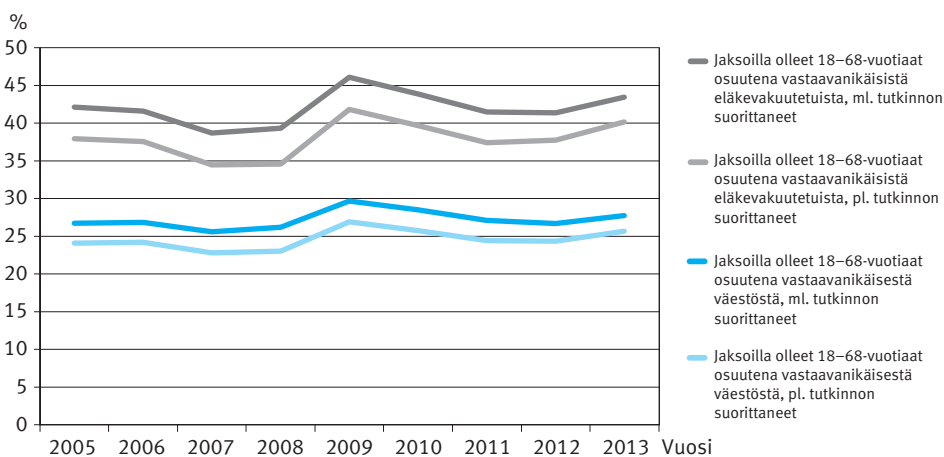
On mahdollista, että henkilö saa samanaikaisesti useaa erilaista palkatonta etuutta. Pääsääntönä kuitenkin on, että henkilö ei voi saada samanaikaisesti ansiosidonnaisia etuuksia ja perusturvaetuuksia.

Henkilötasolla tarkasteltuna palkattomien jaksoiden merkitys eläkejärjestelmässä on verrattain suuri. Tutkimusjakson (2005–2013) aikana palkattomilla jaksoilla olleiden henkilömäärät muodostivat vuosittain keskimäärin noin 40 prosenttia kaikkien eläkevakuutettujen määristä. Tutkinnon suorittaneiden jättäminen pois henkilömäärästä vähentää hieman tätä prosenttiosuutta. Palkattomilla jaksoilla ol-

leiden henkilöiden osuus vastaavanikäisestä väestöstä (18–68-vuotiaat) oli tutkimusjakson aikana vuosittain keskimäärin noin 24 prosenttia. Jos tutkintoa suorittaneita ei laskettu mukaan, prosenttiosuus oli hieman alhaisempi.¹¹ Tasoeroa (40 % vs. 24 %) selittää se, että työssäkäyvien eli eläkevakuutettujen joukko on suppeampi kuin samanikäinen väestö.

Kuvio 4.1.

Palkattomilla jaksoilla olleiden 18–68-vuotiaiden osuus vastaavanikäisestä väestöstä ja osuus vastaavanikäisistä eläkevakuutetuista, prosenttia, molemmat sukupuolet.

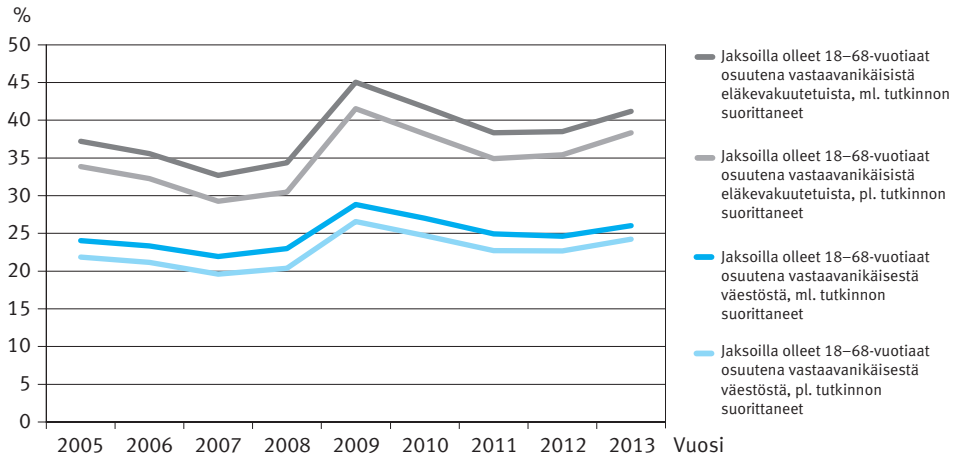

Henkilömäärillä mitattuna palkattomien jaksoiden merkitys eläkejärjestelmässä on tutkimusjaksolla kasvanut. Kasvu koskee sekä miehiä että naisia. Palkattomilla jaksoilla on henkilömäärillä mitattuna suhteellisesti suurempi merkitys naisille kuin miehille. Tutkimusjakson kaikkina vuosina naisista suurempi prosentuaalinen osuus on ollut palkattomilla jaksoilla kuin miehistä. Sukupuolieroa koskeva tulos pätee kaikkien palkattomien jaksoiden merkitystä mittaavien mittareiden osalta. Miehet ovat kuitenkin kuroneet naisten etumatkaa umpeen, koska palkattomien jaksoiden merkitys on kasvanut tutkimusjakson aikana enemmän miehille kuin naisille. Naisten ja miesten väliset erot olivat pienimmillään vuonna 2009, jolloin työttömyys koetteli erityisesti miehiä (ks. liitetaulukot 4–6).

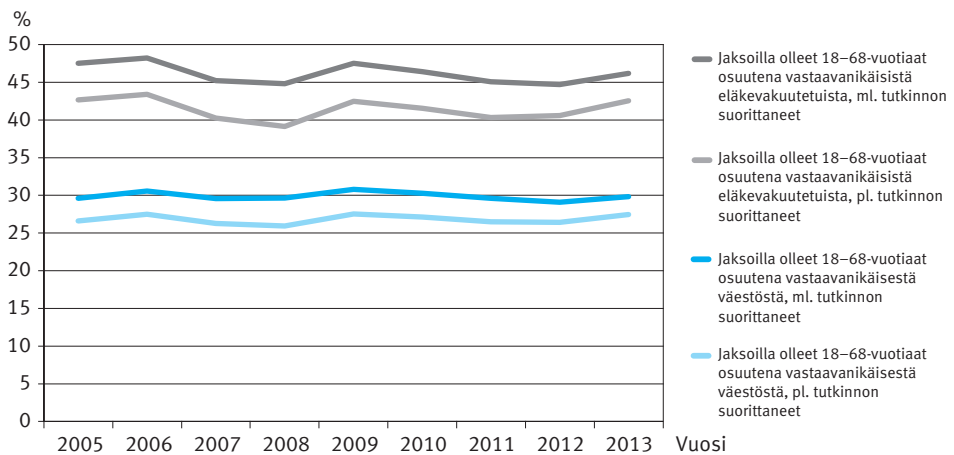
¹¹ Kuvioissa ei ole mukana osoitteettomia henkilöitä. Osoitteettomien henkilöiden huomioiminen kasvattaisi hieman ”jakajaa” eli eläkevakuutettujen määrää ja 18–68-vuotiasta väestöä, vähentäen siten edellä mainittuja prosenttiosuuksia. Käytännössä osoitteettomien henkilöiden huomioimisen vaikutus tuloksiin on pieni.

Kuvio 4.2.

Palkattomilla jaksoilla olleiden 18–68-vuotiaiden osuus vastaavanikäisestä väestöstä ja osuus vastaavanikäisistä eläkevakuutetuista, prosenttia, miehet.

Kuvio 4.3.

Palkattomilla jaksoilla olleiden 18–68-vuotiaiden osuus vastaavanikäisestä väestöstä ja osuus vastaavanikäisistä eläkevakuutetuista, prosenttia, naiset.

4.2 Palkattomien jaksosten jakautuminen väestöryhmittäin

Liitetaulukoissa 1–7 kuvataan perhevapaaetuuksia, työttömyysetuuksia sekä sairauspäivärahaa vuosina 2005–2013 saaneiden henkilöiden jakautumista taustamuuttujien mukaisiin ryhmiin. Henkilö on mukana vuosittaisissa luvuissa, vaik-

ka hän olisi saanut tiettyä vuonna etuutta ainoastaan yhden kalenteripäivän. Ammattia koskevista tarkasteluista käytettiin aineistoa, johon oli yhdistetty vuosia 2005, 2007 ja 2009 koskevat tiedot. Henkilön ammattitietona käytettiin vuoden 2009 ammattitietoa. Mikäli henkilöltä puuttui tuolta vuodelta ammattitieto tai hänen ammatinsa oli tuntematon, ammattitietoa haettiin viideltä aiemmalta vuodelta käyttäen tuoreinta saatavilla olevaa tietoa.

Tulosten mukaan valtaosa vanhempainrahan saajista on edelleen naisia, vaikka miesten osuus vanhempainrahan saajista on kaksinkertaistunut tutkimusjakson aikana. Kotihoidontuen saajien sukupuolijakauma on pysynyt tarkastelujakson aikana ennallaan. Huomattava enemmistö kotihoidontuen saajista on naisia.

Vanhempainrahaa saavien henkiläjoukko on hieman vanhentunut tarkastelujakson aikana, sillä 30–39-vuotiaiden ikäryhmä on kasvattanut osuuttaan vanhempainrahan käyttäjistä. Vastaavasti nuorimman ikäryhmän (18–29-vuotiaat) osuus on supistunut. Yli puolet vanhempainrahaa saavista henkilöistä sijoittuu 30–39-vuotiaiden ikäryhmään. Myös kotihoidontukea saavien henkilöiden ikärakenne on hieman vanhentunut tutkimusjakson aikana. Kotihoidontukea saavien joukossa runsas enemmistö sijoittuu 30–39-vuotiaiden ikäryhmään.

Keskiasteen koulutuksen suorittaneet ovat enemmistönä sekä vanhempainrahan saajien että kotihoidontuen saajien joukossa. Ylemmän korkea-asteen tutkinon suorittaneet ovat tutkimusjakson aikana hieman kasvattaneet osuuttaan vanhempainrahan saajien joukossa. Sekä vanhempainrahan että kotihoidontuen saaminen on yleisintä palvelu- ja myyntityöntekijöiden sekä erityisasiantuntijoiden keskuudessa.

Sairauspäivärahan saajien sukupuolijakauma on pysynyt tarkastelujakson aikana ennallaan. Naisten osuus sairauspäivärahan saajista on hieman suurempi kuin miesten. Tarkastelujakson lopussa sairauspäivärahan käyttö oli yleisintä 50–59-vuotiaiden ikäryhmässä. Noin puolet sairauspäivärahaa saaneista henkilöistä on koulutukseltaan keskiasteen suorittaneita henkilöitä. Vain perusasteen koulutuksen suorittaneiden henkilöiden osuus sairauspäivärahan saajista on hieman supistunut tutkimusjakson aikana. Sairauspäivärahan saaminen on yleisintä palvelu- ja myyntityöntekijöiden sekä rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijöiden keskuudessa.

Miesten osuus työttömyysturvan peruspäivärahan (peruspäiväraha) saajista on hieman suurempi kuin naisten osuus. Miesten osuus peruspäivärahan saajista on kasvanut tarkastelujaksolla. Peruspäivärahan saaminen on ollut tutkimusjaksolla yleisintä nuorimmassa ikäryhmässä (18–29-vuotiaat). Tutkimusjaksolla tapahtuneen kehityksen myötä miesten osuus työmarkkinatuen saajista on tarkastelu-

jakson lopussa lievästi suurempi kuin naisten. Myös työmarkkinatuen saaminen on ollut tarkastelujaksolla yleisintä nuorimmassa ikäryhmässä. Tosin nuorimman ikäryhmän osuus työmarkkinatuen saajista on supistunut.

Ansiosidonnaista päivärahaa saavien sukupuolijakauma on muuttunut tarkastelujaksolla siten, että tarkastelun lopussa miehiä on enemmän kuin naisia. Erityisen selvästi miesten osuus ansiosidonnaisen päivärahan saajista oli suurempi kuin naisten vuonna 2009, jolloin ansiosidonnaista päivärahaa sai kokonaisuudessaan useampi henkilö kuin muina mittausvuosina. Ikäryhmittäin tarkasteltuna havaitaan, että 50–59-vuotiailla ansiosidonnaisen päivärahan saaminen on ollut yleisintä. Tosin tämän ikäryhmän osuus ansiosidonnaisen päivärahan saajista on supistunut tarkastelujakson aikana. Vanhimman ikäryhmän (60–68-vuotiaat) osuus ansiosidonnaisen päivärahan saajista on kasvanut tutkimusjakson aikana.

Tarkasteltaessa työttömyysetuuksien saajia koulutusasteittain, havaitaan, että keskiasteen koulutuksen suorittaneiden osuus on noin puolet kaikkien tarkasteltujen työttömyysetuuksien saajista. Peruspäivärahan ja työmarkkinatuen saajista noin 30 prosenttia kuuluu perusasteen koulutuksen varaan jääneisiin henkilöihin. Ansiosidonnaisen päivärahan saajista noin 20 prosentilla on perusasteen koulutus. Vähemmistöllä työttömyysetuuksien saajista on korkea-asteen koulutus.

Eriteltäessä työttömyysetuuksien saajia ammattiryhmittäin havaitaan, että peruspäivärahan ja työmarkkinatuen saanti on ollut tutkimusjakson aikana yleisintä palvelu- ja myyntityöntekijöiden keskuudessa. Tutkimusjakson lopussa ansiosidonnaista päivärahaa saadaan yleisimmin rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijöiden keskuudessa.

4.3 Palkattomien jaksoiden kesto ja keston väestöryhmittäinen vaihtelu

Seuraavaksi tarkastellaan palkattomien jaksoiden kestoa. Analyysissä kiinnitetään huomio tiettyinä vuotena päättyneisiin jaksoihin. Ensimmäinen tarkasteluun otettava palkattomien jaksoiden päättymisvuosi on 2007 ja viimeinen 2013.¹² Tällä tavalla voidaan päästä kiinni mahdolliseen ajalliseen muutokseen palkattomien jaksoiden kestossa. Kaikkien tarkasteluvuosien osalta henkilöiden palkattomia jaksot ja seurattiin jaksoiden päättymisvuoden lisäksi yksi sitä edeltävä vuosi. Jaksoiden pituudet laskettiin kalenteripäivinä jaksoiden alku- ja loppupäivämäärien perusteella. Jaksoiden mahdolliset ajalliset päällekkäisyydet laajemman etuuslajiluokan (esi-

¹² ”Muiden koulutusetuuksien” kestoa ei raportoida päättymisvuoden 2013 osalta etuuksien vähäisen määrän vuoksi (N=2).

Taulukko 4.2.

Palkattomien jaksojen kesto jaksojen päättymisvuoden mukaan (kesto päivissä).

Etuuslaji	Päättymisvuosi							
	2007 Medi- aani	2007 Keski- arvo	2008 Medi- aani	2008 Keski- arvo	2009 Medi- aani	2009 Keski- arvo	2010 Medi- aani	2010 Keski- arvo
Lastenhoito								
äitiysraha	127	118	113	125	125	114	126	113
isyysraha	19	17	19	17	19	17	19	18
vanhempainraha	188	141	157	128	157	125	156	124
kotihoidontuki	424	408	410	394	398	385	391	377
Sairaus								
sairauspäiväraha	38	85	38	83	37	81	38	83
erityishoitoraha	4	14	4	15	4	18	4	20
Työttömyys								
työttömyysturvan peruspäiväraha	114	163	103	153	104	149	146	192
työmarkkinatuki	241	296	219	282	224	287	243	295
ansiosidonnainen päiväraha	148	209	123	185	74	132	128	178
Kuntoutus								
KELAN kuntoutus	9	20	8	20	8	21	9	22
työeläkekuntoutus	130	223	122	212	122	212	120	215
Aikuiskoulutus								
aikuiskoulutustuki	149	179	139	171	140	173	123	159
Muut koulutusetuudet	117	164	127	171	102	150	236	257
Muut								
vuorotteluvapaa	177	199	180	202	182	210	181	207
SOLITA-korvaukset	27	77	22	72	15	64	14	58
	Päättymisvuosi							
	2011 Medi- aani	2011 Keski- arvo	2012 Medi- aani	2012 Keski- arvo	2013 Medi- aani	2013 Keski- arvo		
Lastenhoito								
äitiysraha	125	113	125	112	125	112		
isyysraha	20	20	20	21	21	21		
vanhempainraha	155	119	154	116	155	115		
kotihoidontuki	381	367	380	364	378	363		
Sairaus								
sairauspäiväraha	39	83	40	83	40	83		
erityishoitoraha	4	19	4	20	4	20		
Työttömyys								
työttömyysturvan peruspäiväraha	142	186	132	177	140	185		
työmarkkinatuki	217	272	238	289	256	303		
ansiosidonnainen päiväraha	144	199	127	191	132	196		
Kuntoutus								
KELAN kuntoutus	9	23	7	23	8	25		
työeläkekuntoutus	120	214	127	218	122	210		
Aikuiskoulutus								
aikuiskoulutustuki	145	171	167	187	171	187		
Muut koulutusetuudet	304	313	260	290	-	-		
Muut								
vuorotteluvapaa	180	201	180	203	177	199		
SOLITA-korvaukset	15	61	25	81	29	88		

merkiksi ”äitiysraha”) sisällä poistettiin. Kaikkiaan jaksoiden ajallisen päällekkäisyyden huomioimisen vaikutus palkattomien jaksoiden keston oli vähäinen (ks. tarkemmin luvusta 3).

Henkilölle laskettava palkattoman jaksoiden kesto voi koostua yhdestä tai useammasta palkattomasta jaksosta. Jaksoiden välissä voi näin ollen olla erimittaisia taukoja. (Ks. Haapola 1999.) Käytettävällä aineistolla ei ole mahdollista selvittää, mistä tauot palkattomien jaksoiden välillä johtuvat. Tauot voivat johtua esimerkiksi palkattomien jaksoiden rekisteröintiin liittyvistä kysymyksistä. Esimerkiksi perhevapaaetuuksien kohdalla tauot voivat kertoa myös siitä, että henkilön puoliso on ryhtynyt välillä hoitamaan lasta tai henkilö on saattanut saada uuden lapsen, josta hän saa nyt etuutta (ks. Haataja & Juutilainen 2014). Taulukossa 4.2 on raportoitu kestojen mediaani- ja keskiarvotiedot. Jatkossa huomio kiinnitetään pääasiassa palkattomien jaksoiden keston mediaanitietoihin, myös tarkasteltaessa keston väestöryhmittäistä vaihtelua.

Palkattomien jaksoiden kesto

Perhevapaaetuuksien osalta havaitaan, että isyyssrahan kestoissa on nähtävissä pientä kasvua vuodesta 2011 alkaen. Edellä kuvatulla tavalla mitattu isyyssrahan kesto on noin 20 kalenteripäivää tutkimusjakson lopussa. Äitiyssrahan kesto on pysytellyt tutkimusjakson aikana melko samalla tasolla, noin 125 kalenteripäivässä. Kotihoidontuen kesto on sen sijaan hiljalleen laskenut tutkimusjakson alun runsaasta 420 kalenteripäivästä noin 380 kalenteripäivään. Vanhempainrahan kesto on myös laskenut hieman. Tutkimusjakson lopussa mediaanikesto on 155 kalenteripäivää.

Sairauspäivärahan kesto on puolestaan noussut tutkimusjakson alun 38 kalenteripäivästä tutkimusjakson lopun 40 kalenteripäivään. Sairauspäivärahan kestoa tarkasteltaessa on syytä huomioida, että Eläketurvakeskuksen rekistereihin eivät kirjaudu kaikki sairauspäivärahapäivät, vaan ainoastaan henkilölle itselleen maksetut etuudet. Joidenkin työehtosopimusten piiriin kuuluvilla henkilöillä on oikeus palkalliseen sairauslomaan pitkältikin ajalta (esim. 3 kuukautta), jolloin sairauspäiväraha maksetaan henkilön työnantajalle (Toivonen 2012). Tältä ajalta sairauspäivärahatietoa ei tule ETK:hon. Tässä raportissa tutkittava sairauspäivärahan kesto ei näin ollen kuvaa erityisen hyvin työikäisten suomalaisten sairausvuotta sinänsä.

Työttömyysetuuksien keston osalta havaitaan, että sekä työttömyysturvan peruspäivärahan että työmarkkinatuen kestot ovat tutkimusjakson lopussa korkeam-

malla tasolla kuin tutkimusjakson alussa. Jos verrataan pelkästään tutkimusjakson alun ja lopun mediaanilukuja toisiinsa, havaitaan sen sijaan, että ansiosidonnaisen päivärahan kesto on hieman laskenut.¹³

Taulukko 4.3.

Perhevapaaetuksien kesto taustamuuttujien mukaan (kesto päivissä).

Kesto taustamuuttujien mukaan	Vanhempainraha, päätymisvuosi 2010			Kotihoidontuki, päätymisvuosi 2010		
	Mediaani	Keskiarvo	n (2010)	Mediaani	Keskiarvo	n (2010)
Kaikki	156	124	92 455	391	377	84 143
Ikäluokka						
18–29	173	136	33 816	375	368	27 409
30–39	155	118	51 934	387	372	47 825
40–68	155	110	6 705	455	429	8 909
Koulutusaste						
perusaste	188	149	10 373	472	454	13 390
keskiaste	156	126	36 685	416	398	34 036
alempi korkea-aste	155	120	27 929	364	349	23 930
ylempi korkea-aste	143	111	17 468	251	290	12 787
Ammatti						
johtajat	38	93	1 453	227	280	773
erityisasiantuntijat	142	109	20 334	254	292	14 756
asiantuntijat	155	116	18 815	306	320	14 607
toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijät	156	127	6 539	342	342	5 445
palvelu- ja myyntityöntekijät	157	133	23 135	397	381	21 335
maanviljelijät, metsätyöntekijät ym.	156	127	1648	463	444	1 946
rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijät	35	79	3 217	367	346	1 944
prosessi- ja kuljetustyöntekijät	118	101	3 770	382	364	2 673
muut työntekijät	162	135	4 810	435	416	4 849
puuttuva tieto	190	179	8 409	533	507	15 737
Miehet (kaikki)	14	24	13 861	179	236	4 425
Ikäluokka						
18–29	14	28	2 332	153	213	876
30–39	14	22	9 434	160	220	2543
40–68	14	29	2 095	253	295	1 006
Koulutusaste						
perusaste	15	37	992	264	299	809
keskiaste	14	26	5 417	182	241	1 912
alempi korkea-aste	14	21	3 962	154	214	878
ylempi korkea-aste	14	22	3 490	131	184	826

13 Tässä raportissa laskettavat työttömyysjaksojen kestot eivät ole vertailukelpoisia esimerkiksi Työ- ja elinkeinoministeriön (TEM) julkaisemassa *Työpoliittisessa Aikakauskirjassa* esitettyihin lukuihin päättyneiden työttömyysjaksojen keskimääräisestä kestoista vuosittain (ks. Työpoliittinen Aikakauskirja 4/2014, taulukko 17). Ensinnäkin TEM:in tiedoissa ei ole tästä raportista poiketen eritelty eri työttömyysetuuksia, vaan niitä on käsitelty kokonaisuutena. Merkittävin ero jaksojen keston laskennan kannalta on, että tässä raportissa henkilölle laskettava työttömyysjakson kesto voi koostua yhdestä tai useammasta työttömyysjaksosta. TEM:in luvuissa sen sijaan lasketaan *yksittäisen*, tietynä vuotena päättyneen työttömyysjakson keskimääräistä kesto (s-postikeskustelut: Työ- ja elinkeinoministeriön suunnittelija Kaisa-Mari Kuusela 10/2015).

Ammatti						
johtajat	14	23	554	103	164	86
erityisasiantuntijat	14	23	4 518	131	186	1 054
asiantuntijat	14	21	3 041	153	200	708
toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijät	14	22	472	181	239	165
palvelu- ja myyntityöntekijät	14	28	1 193	185	250	501
maanviljelijät, metsätyöntekijät ym.	14	32	224	284	308	149
rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijät	14	27	1 762	184	243	604
prosessi- ja kuljetustyöntekijät	14	26	1 234	188	242	410
muut työntekijät	14	27	462	184	258	236
puuttuva tieto	54	73	113	378	356	467
Naiset (kaikki)	172	141	78 594	398	385	79 718
Ikäluokka						
18–29	176	144	31 484	380	373	26 533
30–39	158	139	42 500	396	381	45 282
40–68	173	147	4 610	471	446	7 903
Koulutusaste						
perusaste	189	161	9381	484	464	12 581
keskiaste	173	143	31 268	426	408	32 124
alempi korkea-aste	157	136	23 967	368	354	23 052
ylempi korkea-aste	156	134	13 978	263	298	11 961
Ammatti						
johtajat	156	136	899	247	295	687
erityisasiantuntijat	156	134	15 816	266	300	13 702
asiantuntijat	156	134	15 774	319	326	13 899
toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijät	157	135	6 067	349	345	5 280
palvelu- ja myyntityöntekijät	158	139	21 942	401	384	20 834
maanviljelijät, metsätyöntekijät ym.	158	142	1 424	474	455	1 797
rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijät	172	142	1 455	407	393	1 340
prosessi- ja kuljetustyöntekijät	158	138	2 536	404	386	2 263
muut työntekijät	178	147	4 348	446	425	4 613
puuttuva tieto	190	181	8 296	537	511	15 270

Alempi korkea-aste sisältää jatkossa alimman korkea-asteen ja alemman korkeakouluasteen tutkinnot. Ylempi korkea-aste sisältää ylempään korkeakouluasteen ja tutkijakoulutusasteen tutkinnot.

Kelan järjestämän kuntoutuksen kestossa ei ole juurikaan tapahtunut muutosta tarkastelujakson aikana. Tutkimusjakson lopussa mediaanikesto Kelan järjestämälle kuntoutukselle oli kahdeksan kalenteripäivää. Työeläkelakien mukaisen kuntoutuksen mediaanikesto on hieman laskenut tutkimusjakson aikana ollen 122 kalenteripäivää vuonna 2013 päättyneiden etuuksien osalta. Aikuiskoulutustuen mediaanikesto on tarkastelujakson aikana noussut 149 kalenteripäivästä 171 kalenteripäivään. Vuorotteluvapaan mediaanikesto on pysytellyt tutkimusajanjakson aikana noin 180 kalenteripäivässä. Solita-korvausten mediaanikesto on hieman vaihdellut tarkastelujakson aikana ollen 29 kalenteripäivää tutkimusjakson lopussa.

Palkattomien jaksojen keston väestöryhmittäinen vaihtelu

Seuraavaksi tarkastellaan perhevapaaetuuksien, työttömyysturvaetuuksien sekä sairauspäivärahan keston väestöryhmittäistä vaihtelua. Perhevapaaetuuksilla tarkoitetaan tässä vanhempainrahaa ja kotihoidontukea. Kestoanalyysi tehdään samojen periaatteiden mukaan kuin edellä. Keston väestöryhmittäisessä vaihtelussa huomio kiinnitetään vuonna 2010 päättyneisiin palkattomiin jaksoihin, koska tämä on tuorein vuosi, josta aineistosta on saatavilla tietoa kaikista taustamuuttujista. Taustamuuttajat kuvaavat tarkasteltavien etuuksien päättymisvuoden eli vuoden 2010 tilannetta. Taustamuuttujien mukainen tarkastelu tehdään koko aineistolle sekä lisäksi miehille ja naisille erikseen.

Keston ammattiryhmittäisen tarkastelun yhteydessä on paikallaan kiinnittää huomiota ”puuttuva tieto” -ryhmän suureen kokoon erityisesti työmarkkinatuen saajien kohdalla. Työmarkkinatuen kestoä tarkastellessa vajaalle 50 prosentille (49,9 %) tutkimushenkilöistä ei löytynyt tietoa ammatista kyseisen etuuden päättymisvuodelta. Puuttuvien ammattitietojen määrä on suurta myös kotihoidontuen saajien kohdalla.

Luontevin tulkinta puuttuvien ammattitietojen suurelle määrälle esimerkiksi työttömyysetuuksien yhteydessä on, että kyseisten henkilöiden työmarkkina-asema on epävakaa sisältäen paljon työttömyysjaksoja. Lukuun ottamatta työttömyysturvan peruspäivärahaa saavia naisia, kaikkia tässä tarkasteltavia palkattomien jaksojen etuuspäiviä on kertynyt ammattiryhmittäin eriteltynä eniten henkilöille, joille aineistosta ei löytynyt ammattitietoa. Tätä sinänsä mielenkiintoista tulosta ei seuraavissa tarkasteluissa enää toisteta.

Perhevapaaetuudet

Perhevapaaetuuksien käyttö keskittyy edelleen selvästi naisille (ks. myös Haataja & Juutilainen 2014). Vanhempainrahan käyttö on miesten keskuudessa hie-man yleisempää kuin kotihoidontuen käyttö miehillä. Tarkasteltaessa koko aineistoa havaitaan, että vanhempainrahan mediaanikesto on korkeinta nuorimmassa, 18–29-vuotiaiden ikäryhmässä. Kotihoidontuen kesto sen sijaan kasvaa systemaattisesti vanhempiin ikäluokkiin siirryttäessä. Molempien tässä tarkasteltujen perhevapaaetuuksien kesto nousee systemaattisesti korkeammilta alemmille koulutusasteille siirryttäessä.

Tarkasteltaessa koko aineistolla ammattiryhmittäisiä eroja perhevapaaetuuksien kestossa, havaitaan, että rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijöille sekä johtajille on kertynyt selvästi vähiten vanhempainrahapäiviä. Palvelu- ja myynti-

työntekijöille sekä ryhmälle ”muut työntekijät” on kertynyt eniten vanhempainrahopäiviä. Johtajilla ja erityisasiantuntijoilla kotihoidontuen kesto on lyhintä. Maanviljelijöille ja metsätyöntekijöille sekä ryhmälle ”muut työntekijät” on kertynyt sen sijaan eniten tukipäiviä kotihoidontuesta.

Tarkasteltujen perhevapaaetuuksien mediaanikestot ovat naisilla huomattavasti korkeampia kuin miehillä. Vanhempainrahajaksojen kestossa ei miehillä käytännössä ilmene ikäryhmän, koulutusasteen tai ammattiryhmän mukaista vaihtelua. Salmen ym. (2009) tutkimuksessa isän korkeampi ikä sen sijaan oli yhteydessä pitempään vanhempainvapaaseen.

Kotihoidontuen kestossa ilmeni tässä tutkimuksessa taustamuuttujien mukaisista vaihtelua miehillä. Kotihoidontuen kesto oli systemaattisesti sitä korkeampaa, mitä vanhemmasta miesikäryhmästä oli kysymys. Kestot olivat myös johdonmukaisesti pidempiä korkeammilta koulutusasteilta alemmille koulutusasteille siirryttäessä. Miehillä kotihoidontuen kesto oli ammattiryhmittäin eriteltynä korkeinta maanviljelijöillä ja metsätyöntekijöillä sekä prosessi- ja kuljetustyöntekijöillä. Miehillä kotihoidontuen kesto oli lyhintä johtajilla ja erityisasiantuntijoilla.

Naisilla vanhempainrahan kestossa esiintyi taustamuuttujien mukaista vaihtelua. Vanhempainrahan kesto oli korkeinta nuorimmalle ja vanhimhalle ikäryhmälle. Kesto vähentyi alemmilla koulutusasteilta korkeimmille koulutusasteille siirryttäessä. Vanhempainrahopäiviä kertyi eniten ryhmälle ”muut työntekijät” sekä rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijöille. Ammattiryhmä ei muuten juuri erotellut vanhempainrahan kestoa naisilla.

Myös naisilla kotihoidontuen kesto kasvoi iän myötä. Kesto myös lisääntyi sen mukaan, mitä alemmasta koulutuksesta oli kysymys. Naisilla kotihoidontuen kesto ammattiryhmittäin vaihteli samaan tapaan kuin koko aineistossa. Tulokset vastaavat suurelta osin aiemman tutkimuksen havainnot (Salmi ym. 2009).

Sairauspäiväraha

Sairauspäivärahan mediaanikesto kasvaa koko aineistossa systemaattisesti siirryttäessä nuoremmista vanhempiin ikäryhmiin. Vastaavasti henkilön koulutustason aletessa mediaanikesto sairauspäivärahassa kohoaa. Ammattiryhmittäin eriteltynä havaitaan, että sairauspäivärahapäiviä on kertynyt eniten rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijöille sekä prosessi- ja kuljetustyöntekijöille. Vähiten sairauspäivärahapäiviä on kertynyt erityisasiantuntijoille.

Taulukko 4.4.

Sairauspäivärahan kesto taustamuuttujien mukaan (kesto päivissä).

Kesto taustamuuttujien mukaan	Päätymisvuosi 2010		
	Mediaani	Keskiarvo	n (2010)
Kaikki	38	83	13 8914
Ikäluokka			
18–29	30	62	19 911
30–39	31	69	23 711
40–49	34	76	33 460
50–59	47	95	45 655
60–68	57	108	16 177
Koulutusaste			
perusaste	48	99	33 845
keskiaste	37	81	74 385
alempi korkea-aste	33	71	24 543
ylempi korkea-aste	30	65	6 141
Ammatti			
johtajat	33	75	2 695
erityisasiantuntijat	32	69	11 038
asiantuntijat	33	71	17 724
toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijät	40	82	7 424
palvelu- ja myyntityöntekijät	33	72	34 319
maanviljelijät, metsätyöntekijät ym.	35	77	8 307
rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijät	45	93	19 859
prosessi- ja kuljetustyöntekijät	41	88	15 796
muut työntekijät	38	82	13 396
puuttuva tieto	94	154	8 262
Miehet (kaikki)	43	92	63 737
Ikäluokka			
18–29	33	68	8 799
30–39	35	76	10 561
40–49	37	83	15 489
50–59	52	106	21 067
60–68	66	119	7 821
Koulutusaste			
perusaste	51	105	18 308
keskiaste	41	88	35 428
alempi korkea-aste	37	82	7 912
ylempi korkea-aste	32	71	2 089
Ammatti			
johtajat	34	78	1 666
erityisasiantuntijat	36	78	4 332
asiantuntijat	37	80	6 200
toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijät	44	90	1 652
palvelu- ja myyntityöntekijät	39	81	7 269
maanviljelijät, metsätyöntekijät ym.	37	81	4 782
rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijät	45	94	17 764
prosessi- ja kuljetustyöntekijät	42	90	11 879
muut työntekijät	42	88	3 801
puuttuva tieto	105	160	4 304

Naiset (kaikki)	35	76	75 177
Ikäluokka			
18–29	28	58	11 112
30–39	29	63	13 150
40–49	31	70	17 971
50–59	42	86	24 588
60–68	51	98	8 356
Koulutusaste			
perusaste	44	93	15 537
keskiaste	34	74	38 957
alempi korkea-aste	31	66	16 631
ylempi korkea-aste	29	62	4 052
Ammatti			
johtajat	32	71	1 029
erityisasiantuntijat	31	64	6 706
asiantuntijat	31	65	11 524
toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijät	39	79	5 772
palvelu- ja myyntityöntekijät	32	69	27 050
maanviljelijät, metsätyöntekijät ym.	32	71	3 525
rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijät	41	86	2 095
prosessi- ja kuljetustyöntekijät	36	81	3 917
muut työntekijät	37	80	9 595
puuttuva tieto	87	147	3 958

Miesten sairauspäivärahan mediaanikesto oli korkeampi kuin naisten. Aiemmas- sa tutkimuksessa sairauspäivärahan kesto on yleensä ollut naisilla korkeampi kuin miehillä (Laaksonen ym. 2008). Tässäkin tutkimuksessa naisia oli kuitenkin enemmän sairauspäivärahan saajien joukossa kuin miehiä, mikä on linjassa aieman tiedon kanssa (Kela 2014, 159). Tämän tutkimuksen tulos miesten etumat- kasta naisiin nähden sairauspäivärahan *kestossa* selittynee ainakin osittain julki- sen ja yksityisen sektorin sairauspäivärahakäytäntöjä koskevien työehtosopimus- ten eroilla. Julkisella sektorilla työnantaja maksaa työntekijälle sairausajan palk- kaa hieman pitemmältä ajalta kuin yksityisellä sektorilla (Toivonen 2012). Tietoa sairauspäivärahan tästä osuudesta ei ilmoiteta ETK:n rekistereihin. ETK:n rekis- tereihin kirjautuvat ainoastaan työntekijälle itselleen maksetut sairauspäivärahat. Tässä tutkimuksessa havaittu ero miesten ja naisten sairauspäivärahan kestossa selittyy todennäköisesti sillä, että naiset työskentelevät miehiä useammin julkisel- la sektorilla (SVT 2013).

Molemmilla sukupuolilla ikääntyminen ja matalampi koulutusaste lisäsivät sairauspäivärahan kestoja. Miehillä sairauspäivärahan kesto ammattiryhmittäin vaihteli melko samalla tavalla kuin koko aineistossa. Miehillä sairauspäivärahan mediaanikesto oli korkeinta rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijöillä sekä toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijöillä. Miehillä sairauspäivärahapäiviä kertyi

vähiten johtajille ja erityisasiantuntijoille. Naisilla sairauspäivärahopäiviä kertyi eniten rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijöille sekä toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijöille, vähiten erityisasiantuntijoille sekä asiantuntijoille. Tämän tutkimuksen tulokset sairauspäivärahan keston koulutusasteen mukaisesta vaihtelusta vastaavat Pihan ym. (2010) tuloksia. Tulokset sairauspäivärahan keston ammattiryhmittäisestä vaihtelusta viittaavat myös pääpiirteissään Pihan ym. havaintoihin.

Työttömyysetuudet

Koko aineistossa työttömyysturvan peruspäivärahan (peruspäiväraha) kesto kasvoi systemaattisesti vanhempiin ikäryhmiin siirryttäessä. Kesto oli myös sitä pitempi, mitä alhaisemmasta koulutuksesta oli kysymys. Peruspäivärahan kesto oli korkeinta ryhmässä ”muut työntekijät” sekä rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijöillä.¹⁴ Erityisasiantuntijoilla ja asiantuntijoilla peruspäivärahan kesto oli lyhyintä.

Miehillä peruspäivärahan mediaanikesto on korkeampi kuin naisilla. Kun tuloksia tarkastellaan pelkästään miesten osalta, tulokset ovat melko samansuuntaisia kuin koko aineistossa. Miehillä peruspäivärahan kesto ei vaihtele kuitenkaan yhtä johdonmukaisesti koulutusasteen mukaan kuin koko aineistossa. Miehillä peruspäivärahan kesto vaihtelee ammattiryhmittäin samalla tavalla kuin koko aineistossa.

Myös naisilla peruspäivärahan mediaanikesto kasvaa iän myötä. Peruspäivärahan mediaanikesto kasvaa myös henkilön koulutusasteen madaltuessa. Alemman korkea-asteen ja ylemmän korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden naisten välillä ei ole kuitenkaan eroa peruspäivärahan mediaanikestossa. Naisilla peruspäivärahan kesto oli ammattiryhmittäin eriteltynä korkeinta ryhmässä ”muut työntekijät” sekä maanviljelijöillä ja metsätyöntekijöillä. Aivan kuten koko aineistossa ja miehillä peruspäivärahan kesto oli naisten keskuudessa lyhyintä erityisasiantuntijoilla ja asiantuntijoilla.

Koko aineistoa koskevien tulosten mukaan työmarkkinatuen mediaanikesto pitenee iän myötä. Muista työttömyysetuuksista mielenkiintoisesti poiketen työ-

¹⁴ Ammattiryhmittäin eriteltynä peruspäivärahan kesto oli hieman yllättäen korkeinta johtajilla. Myös työmarkkinatuen kesto oli ammattiryhmittäin eriteltynä korkeinta johtajilla naisia lukuun ottamatta. Tähän tulokseen tulee suhtautua tietyllä varovaisuudella johtajien melko pienen määrän vuoksi. Kyseessä saattaa olla näin ollen hyvin valikoitunut joukko.

markkinatuen kesto kasvaa alemmalta korkealle koulutusasteelle siirryttäessä. Havainto on sinänsä mielenkiintoinen ja kaipaa jatkossa tarkempaa selvittelyä.

Ammattiryhmittäin tarkasteltuna työmarkkinatuen mediaanikesto on korkeinta koko aineistossa ryhmässä ”muut työntekijät” ja toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijöillä. Työmarkkinatuen mediaanikesto on lyhintä palvelu- ja myyntityöntekijöillä sekä erityisasiantuntijoilla. Miehillä työmarkkinatuen mediaanikesto on korkeampi kuin naisilla. Tulokset työmarkkinatuen mediaanikestosta ikäryhmän ja koulutusasteen mukaan ovat miehille ja naisille erikseen tehdyissä analyyseissä samansuuntaisia koko aineistoa koskevien tulosten kanssa. Miehillä työmarkkinatuen kesto on ammattiryhmän mukaan tarkasteltuna korkeinta maanviljelijöillä ja metsätyöntekijöillä sekä ryhmässä ”muut työntekijät”. Miehillä työmarkkinatuen kesto on alhaisinta prosessi- ja kuljetustyöntekijöillä sekä rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijöillä. Naisilla työmarkkinatuen kesto on matalinta johtajilla ja erityisasiantuntijoilla. Naisilla työmarkkinatuen kesto on korkeinta ryhmässä ”muut työntekijät” sekä prosessi- ja kuljetustyöntekijöiden keskuudessa.

Koko aineistossa ansiosidonnaisen päivärahan kesto kasvaa iän myötä. Kesto myös kasvaa ylemmiltä alemmille koulutusasteille siirryttäessä. Ansiosidonnaisen päivärahan kesto on matalinta erityisasiantuntijoilla sekä prosessi- ja kuljetustyöntekijöillä. Kesto on koko aineistossa korkeinta toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijöillä sekä ryhmässä ”muut työntekijät”.

Naisilla ansiosidonnaisen päivärahan kesto on yhden kalenteripäivän verran miehiä korkeampi vuonna 2010 päättyneiden etuuskien osalta. Lukuun ottamatta 30–39-vuotiaiden ikäryhmää, miehillä ansiosidonnaisen päivärahan kesto kasvaa ikäännyttäessä. Miehillä kesto myös kohoaa sen mukaan, mitä alhaisempi koulutus henkilöllä on. Ansiosidonnaisen päivärahan kesto on miehillä alhaisinta prosessi- ja kuljetustyöntekijöillä sekä asiantuntijoilla. Kesto on korkeinta toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijöiden ohella ryhmässä ”muut työntekijät”.

Naisilla ansiosidonnaisen päivärahan kesto vaihtelee iän ja koulutusasteen mukaan samalla tavalla kuin koko aineistossa. Ikääntyminen ja matalampi koulutus lisäävät näin ollen ansiosidonnaisen päivärahan kestoja naisten keskuudessa. Ammattiryhmittäin eriteltynä havaitaan, että naisilla ansiosidonnaisen päivärahan kesto on matalinta erityisasiantuntijoiden ja asiantuntijoiden keskuudessa. Naisilla ansiosidonnaisen päivärahan kesto on korkeinta ryhmässä ”muut työntekijät” sekä maanviljelijöiden ja metsätyöntekijöiden keskuudessa.

Lukuun ottamatta työmarkkinatukea, työttömyysetuuskien kesto oli tässä tutkimuksessa pääsääntöisesti sitä korkeampaa, mitä alhaisempi koulutus henkilöllä oli. Tämä vastaa aikaisemman tutkimuksen tuloksia (Ollikainen 2003). Koulutus-

tason voidaan edelleen nähdä vaikuttavan myös ylipäätään työttömäksi joutumisen riskiin (Järnefelt & Nurminen 2013b).

Taulukko 4.5.

Työttömyysturvaetuuksien kesto taustamuuttujien mukaan (kesto päivissä).

Kesto taustamuuttujien mukaan	Työttömyysturvan peruspäiväraha			Työmarkkinatuki			Ansiosidonnainen päiväraha		
	Päättymisvuosi 2010			Päättymisvuosi 2010			Päättymisvuosi 2010		
	Medi-aani	Keski-arvo	n (2010)	Medi-aani	Keski-arvo	n (2010)	Medi-aani	Keski-arvo	n (2010)
Kaikki	146	192	59 002	243	295	183 597	128	178	295 468
Ikäluokka									
18–29	106	147	23 630	143	192	75 587	92	139	40 121
30–39	153	195	13 342	283	313	32 251	102	154	66 696
40–49	182	220	11 086	335	351	33 042	116	165	76 479
50–59	210	246	8 896	389	392	33 580	142	187	82 742
60–68	280	310	2 048	549	516	9 137	247	292	29 430
Koulutusaste									
perusaste	173	215	17 054	230	290	70 876	162	209	57 319
keskiaste	138	184	32 348	241	292	89 943	124	173	162 500
alempi korkea-aste	132	180	7 176	280	318	16 421	112	167	57 045
ylempi korkea-aste	123	169	2 424	288	320	6 357	101	159	18 604
Ammatti									
johtajat	175	216	297	237	274	376	140	201	4 548
erityisasiantuntijat	100	152	4 519	181	228	7 217	101	156	31 716
asiantuntijat	126	176	4 899	182	241	7 886	110	168	35 371
toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijät	144	188	3 350	204	258	7 550	154	202	19 554
palvelu- ja myyntityöntekijät	129	178	13 559	177	233	24 479	119	173	49 564
maanviljelijät, metsätyöntekijät ym.	160	207	1 809	203	254	2 472	144	186	4 373
rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijät	160	207	10 865	187	243	16 135	122	171	68 121
prosessi- ja kuljetustyöntekijät	147	193	6 161	189	243	7 662	106	167	41 071
muut työntekijät	166	206	8 674	207	257	18 106	160	204	28 699
puuttuva tieto	180	221	4 800	319	347	91 658	202	247	12 297
Miehet (kaikki)	154	203	34 121	259	308	99 343	128	178	161 055
Ikäluokka									
18–29	118	159	13 925	148	198	42 356	103	150	23 387
30–39	169	210	7 577	314	337	16 590	100	156	34 994
40–49	187	228	6 288	368	376	17 373	111	163	41 144
50–59	213	255	5 201	419	414	18 343	140	185	44 975
60–68	267	304	1 130	574	527	4 681	238	283	16 555
Koulutusaste									
perusaste	175	218	11 100	242	299	38 265	152	201	34 440
keskiaste	146	194	18 928	253	305	51 280	120	170	94 589
alempi korkea-aste	160	205	3 187	340	359	7 125	120	175	24 939
ylempi korkea-aste	147	195	906	342	363	2 673	118	176	7 087
Ammatti									
johtajat	174	218	213	261	294	267	140	203	3 164
erityisasiantuntijat	126	173	2 235	205	252	3 619	114	169	14 691
asiantuntijat	139	186	2 604	207	261	3 913	111	169	16 821
toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijät	153	194	1 232	218	270	2 625	172	213	3 564
palvelu- ja myyntityöntekijät	147	195	4 533	208	262	8 431	148	198	10 799
maanviljelijät, metsätyöntekijät ym.	161	214	1 017	225	275	1 447	140	185	2 796
rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijät	161	208	10 069	189	244	14 324	121	171	62 024
prosessi- ja kuljetustyöntekijät	148	195	5 223	187	242	5 753	98	162	30 288
muut työntekijät	172	215	3 975	221	269	7 995	156	203	10 203
puuttuva tieto	185	229	2 954	335	358	50 915	206	253	6 559

Naiset (kaikki)	131	177	24 881	226	280	84 254	129	178	13 4413
Ikäluokka									
18–29	91	128	9 705	137	185	33 231	80	125	16 734
30–39	135	175	5 765	256	288	15 661	104	153	31 702
40–49	175	210	4 798	297	324	15 669	122	167	35 335
50–59	201	233	3 695	360	366	15 237	149	190	37 767
60–68	302	317	918	533	505	4 456	259	304	12 875
Koulutusaste									
perusaste	168	209	5 954	215	281	32 611	179	221	22 879
keskiaste	126	171	13 420	226	276	38 663	130	176	67 911
alempi korkea-aste	110	160	3 989	241	286	9 296	107	162	32 106
ylempi korkea-aste	110	154	1 518	256	290	3 684	93	148	11 517
Ammatti									
johtajat	176	210	84	151	225	109	140	196	1 384
erityisasiantuntijat	84	131	2 284	154	204	3 598	91	145	17 025
asiantuntijat	114	164	2 295	164	221	3 973	109	166	18 550
toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijät	137	185	2 118	194	252	4 925	151	199	15 990
palvelu- ja myyntityöntekijät	121	169	9 026	161	217	16 048	112	166	38 765
maanviljelijät, metsätyöntekijät ym.	158	199	792	174	224	1 025	154	189	1 577
rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijät	151	192	796	178	236	1 811	129	177	6 097
prosessi- ja kuljetustyöntekijät	138	184	938	196	244	1 909	130	182	10 783
muut työntekijät	160	198	4 699	195	247	10 111	161	204	18 496
puuttuva tieto	173	208	1 846	301	333	40 743	198	241	5 738

5 Yhteenveto

Tässä raportissa tarkasteltiin palkattomien jaksojen yleisyyttä sekä merkitystä työeläkejärjestelmän kannalta. Lisäksi raportissa selvitettiin palkattomien jaksojen kestoja sekä keston väestöryhmittäistä jakautumista. Tutkimusjakso kohdistui vuosille 2005–2013 eli vuoden 2005 eläkeuudistuksen jälkeiselle ajalle. Vuoden 2005 eläkeuudistuksessa työeläkettä kerryttävien palkattomien jaksojen piiriä laajennettiin. Eläkeuudistuksen jälkeen tutkintoon johtava koulutus ja kotihoidontukijaksot kerryttivät yksilöiden työeläkkeitä. (ETK 2013, 62–64.)

Tulosten mukaan työttömyys-, perhevapaa- ja sairausetuudet muodostivat kolme suurinta ryhmää palkattomien jaksojen kokonaisuudessa. Tarkastelujakson jokoisena vuotena näillä etuuksilla olleiden henkilöiden yhteenlaskettu osuus oli yli 80 prosenttia kaikista palkattomilla jaksoilla olleista henkilöistä.

Henkilötasolla tarkasteltuna palkattomien jaksojen merkitys eläkejärjestelmässä on melko suuri. Tutkimusjakson (2005–2013) aikana 18–68-vuotiaiden palkattomilla jaksoilla olleiden henkilömäärät muodostivat vuosittain keskimäärin noin 40 prosenttia vastaavanikäisistä eläkevakuutetuista ja noin 25 prosenttia vastaavanikäisestä väestöstä. Tällä tavalla mitattu palkattomien jaksojen merkitys eläkejärjestelmässä kasvoi tutkimusjakson aikana. Kasvu koski sekä miehiä että naisia. Miesten keskuudessa kasvu oli voimakkaampaa kuin naisten keskuudessa. Naisille palkattomien jaksojen merkitys oli kuitenkin edelleen suurempi kuin miehille.

Palkattomien jaksojen kokonaisuuden kannalta merkittävien työttömyys-, perhevapaa- ja sairausetuuksien kestoja tarkasteltiin lisäksi eri väestöryhmissä. Analyysit tehtiin koko aineistolle sekä lisäksi naisille ja miehille erikseen. Naiset käyttävät edelleen huomattavasti miehiä enemmän perhevapaaetuuksia (ks. Haataja & Juutilainen 2014). Naisilla perhevapaaetuuksien kesto on myös selkeästi keskimäärin miehiä korkeampi. Isyysrahan kestossa oli havaittavissa pientä kasvua tutkimusjakson loppupuolella.

Miehille kertyi enemmän sairauspäivärahopäiviä kuin naisille. Aiempaan tutkimukseen verrattuna yllättävä tulos selittynee ainakin osittain sillä, että ETK:n rekistereihin kirjautuvat ainoastaan työntekijälle itselleen maksetut sairauspäivärahat. Naiset sijoittuvat miehiä useammin julkiselle sektorille, jossa työnantaja maksaa työntekijälle sairausajan palkkaa pitemmältä ajalta kuin yksityisellä sektorilla. Tieto tästä sairauspäivärahaosuudesta ei kirjaudu ETK:n rekistereihin. Miehillä myös peruspäivärahan ja työmarkkinatuen kesto oli pitempi kuin naisil-

la. Naisilla sen sijaan ansiosidonnaisen päivärahan kesto oli korkeampi kuin miehillä.

Tarkasteltaessa keskeisten palkattomien jaksojen kestoa ikäryhmittäin havaitaan, että molemmilla sukupuolilla kotihoidontuen kesto kasvoi iän myötä. Naisilla vanhempainrahan kesto oli korkeinta nuorimman (18–29-vuotiaat) ja vanhimman ikäryhmän (40–68-vuotiaat) keskuudessa. Miehillä vanhempainrahan kestossa ei ollut ikäryhmittäistä vaihtelua. Molemmilla sukupuolilla sairauspäivärahan kesto kasvoi iän myötä. Molemmilla sukupuolilla työttömyysetuuksien kesto pääsääntöisesti lisääntyi iän myötä.

Matalampi koulutus lisäsi perhevapaaetuuksien kestoa. Yhteys oli selvempi naisilla kuin miehillä. Sairauspäivärahan kesto oli myös systemaattisesti korkeampi siirryttäessä korkeammalta koulutusasteelta matalammalle koulutusasteelle. Tulos päti molempien sukupuolien osalta. Ansiosidonnaisen päivärahan kesto pääsääntöisesti lisääntyi molemmilla sukupuolilla korkeammalta matalammalle koulutusasteelle siirryttäessä. Matalampi koulutus kasvatti myös työttömyysturvan peruspäivärahan kestoa molemmilla sukupuolilla, mutta ei yhtä johdonmukaisesti kuin ansiosidonnaisen päivärahan yhteydessä. Muista työttömyysetuksista poiketen työmarkkinatuen kesto kasvoi koulutusasteen kohotessa. Tulos on sinänsä mielenkiintoinen ja jatkotarkastelujen arvoinen.

Ammattiryhmittäiset erot palkattomien jaksojen kestossa vaihtelivat pitkälti tarkasteltavasta etuudesta riippuen. Keskeisten tulosten mukaan molemmilla sukupuolilla kotihoidontuen kesto oli lyhintä johtajien ja erityisasiantuntijoiden keskuudessa. Sekä miehillä että naisilla kotihoidontukipäiviä kertyi eniten maanviljelijöille ja metsätyöntekijöille. Ammattiryhmä ei suuremmin erotellut vanhempainrahan kestoa. Molemmilla sukupuolilla sairauspäivärahan kesto oli korkeinta rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijöillä sekä toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijöillä.

Tämä palkattomia jaksoja käsittelevä raportti on luonteeltaan peruseräraportti aiemmin vähän tutkitusta ilmiöstä. Raportissa käytetty aineisto mahdollistaa monia mielenkiintoisia jatkotarkasteluja. Jaksoilta kertynyttä työeläkettä ei ole käsitelty tässä raportissa. Palkattomilta jaksoilta kertyneen työeläkkeen tarkastelu jää jatkotutkimuksen tehtäväksi. Tässä raportissa palkattomien jaksojen väestöryhmittäistä vaihtelua on tarkasteltu yksi taustamuuttuja kerrallaan. Jatkossa taustamuuttujien yhteyttä tarkasteltavaan ilmiöön voitaisiin tutkia tarkemmin monimuuttujamenetelmiä käyttämällä. Tässä raportissa käytetty aineisto sisältää sekä palkansaajia että yrittäjiä. Jatkossa voitaisiin selvittää, onko palkansaajien ja yrittäjien käyttämissä palkattomissa jaksoissa eroja.

Tutkimuksellisesti mielenkiintoista on aikanaan eläkkeelle siirtyville henkilöille kertyneet palkattomat jaksot ja näiden väestöryhmittäinen jakautuminen. Esimerkiksi tämän raportin tutkimusjakson (2005–2013) aikana perhevapaa-etuuksia käyttäneet tulevat siirtymään vanhuuseläkkeelle pääsääntöisesti vasta useamman vuosikymmenen päästä. Tällöin voidaan vasta tutkia sitä, paljonko toteutuneisiin työuriin sisältyy palkattomia jaksoja ja paljonko nämä palkattomat jaksot ovat kartuttaneet henkilöiden työeläkkeitä.

LÄHTEET

Cheng, Alice (2006) Duration Calculation from a Clinical Programmer's Perspective. SUGI 31 Proceedings. Viitattu 6.5.2015. <http://www2.sas.com/proceedings/sugi31/048-31.pdf>

Euroopan komissio (2012) White Paper. An Agenda for Adequate, Safe and Sustainable Pensions. Euroopan komissio. Viitattu 6.2.2015. <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=7341&langId=en>

Eläketurvakeskus (2002) Arvioita työmarkkinajärjestöjen sopiman yksityisalojen eläkeuudistuksen vaikutuksista. Työryhmäraportti. Eläketurvakeskus: Helsinki.

Eläketurvakeskus (2012) Työeläkkeen laskentaopas 2012. Eläketurvakeskuksen käsikirjoja 01/2012. Eläketurvakeskus: Helsinki.

Eläketurvakeskus (2013) Suomen eläkejärjestelmän sopeutuminen eliniän pitenemiseen. Eläkekysymysten asiantuntijatyöryhmän raportti. Eläketurvakeskus: Helsinki.

ETK & Keva (2015) Suomen työeläkkeensaajat ja vakuutetut 2013. Eläketurvakeskus ja Keva: Helsinki.

Bettio, Francesca & Tinios, Platon & Betti, Gianni (2013) The Gender Gap in Pensions in the EU. Publications Office of the European Union: Luxembourg.

Haapola, Ilkka (1999) Kauanko toimeentulotukiasiakkuus kestää? Analyysi 1990-luvun alun uusista tuensaaajista. *Janus* 7(1): 43–64.

Haataja, Anita & Juutilainen, Vesa-Pekka (2014) Kuinka pitkään lasten kotihoitoa? Selvitys äitien lastenhoitojaksoista kotona 2000-luvulla. Työpapereita 58/2014. Kela: Helsinki.

HE 242/2002. Hallituksen esitys eduskunnalle eläkelainsäädännön muuttamiseksi.

HE 39/2004. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi merimieseläkelain muuttamisesta sekä eläkelainsäädännön tarkistamiseksi.

HE 46/2004. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi valtion eläkelain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta.

Hietaniemi, Marjukka (2014) Perhe-eläkkeeseen vaikuttavat muutossuuntaukset. Teoksessa Hietaniemi, Marjukka & Ritola, Suvi (toim.) Näkökulmia perhe-eläkkeen kehittämistarpeisiin. Eläketurvakeskuksen raportteja 04/2014: Helsinki, 37–44.

Hiltunen, Maija & Kiviniemi, Marja (2009) Katsaus eläketurvaan vuonna 2008. Eläketurvakeskuksen tilastoraportteja 5/2009: Helsinki.

Hiltunen, Maija & Kiviniemi, Marja (2010) Katsaus eläketurvaan vuonna 2009. Eläketurvakeskuksen tilastoraportteja 6/2010: Helsinki.

Hiltunen, Maija & Nyman, Heidi & Kiviniemi, Marja (2012) Katsaus eläketurvaan vuonna 2011. Eläketurvakeskuksen tilastoraportteja 04/2012: Helsinki.

Honkanen, Pertti (2015) Eläkeikä ja työurat: Työttömyys himmentää optimismia. Talous ja yhteiskunta 2/2015: 24–29.

Horstmann, Sabine & Hüllsman, Joachim (2009) The Socio-Economic Impact of Pension Systems on Women. Euroopan komissio. Viitattu 29.5.2015. http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=5001&langId=en&ei=49mdTNmjJoXHswaq3N3mDg&usq=AFQjCNEMTLlejwjmKki_rvB59Tf512KXSg

Järnefelt, Noora & Nurminen, Markku (2013a) Työllisen ajan odotteet Suomessa 2000-luvulla. Teoksessa Järnefelt, Noora, Kautto, Mikko, Nurminen, Markku & Salonen, Janne (toim.) Työurien pituuden kehitys 2000-luvulla. Eläketurvakeskuksen raportteja 01/2013: Helsinki, 45–72.

Järnefelt, Noora & Nurminen, Markku (2013b) Työllisen ajan odotteet koulutuksen mukaan 2000-luvulla. Teoksessa Järnefelt, Noora, Kautto, Mikko, Nurminen, Markku & Salonen, Janne (toim.) Työurien pituuden kehitys 2000-luvulla. Eläketurvakeskuksen raportteja 01/2013: Helsinki, 73–98.

Kautto, Mikko & Salonen, Janne (2013) Työurat ansaintarekisterin valossa. Teoksessa Järnefelt, Noora, Kautto, Mikko, Nurminen, Markku & Salonen, Janne (toim.) Työurien pituuden kehitys 2000-luvulla. Eläketurvakeskuksen raportteja 01/2013: Helsinki, 27–44.

Kela (2014) Kelan tilastollinen vuosikirja 2013. Suomen virallinen tilasto, Sosiaaliturva 2014. Kela: Helsinki.

Kesälä, Meeri & Rynnänen, Eliisa (2015) Tilastoraportti vuoden 2013 kustannustenjaosta. Eläketurvakeskuksen tilastoraportteja 02/2015: Helsinki.

Koivusalo, Lauri & Kammonen, Heikki & Lämsä, Simo (2004) Työeläke. Suomen vaakuutusalan koulutus ja kustannus: Sulkava.

Koistinen, Pertti (2014) Työ, työvoima ja politiikka. Vastapaino: Tampere.

Kuusela, Kaisa-Mari (2015) Henkilökohtainen tiedonanto sähköpostilla 16.10 & 20.10.2015.

Korpiluoma, Riitta & Grönlund, Harri & Herrlin, Ove & Kekäläinen, Jaana & Kouvonen, Keijo & Levander, Minna & Lilius, Sonja & Mustonen, Pasi & Määttä, Mikko & Perälähtö-Virkkala, Anne & Takanen, Maijaliisa & Tuomikoski, Jaakko (2011) Työeläke. Bookwell Oy: Porvoo.

Laaksonen, Mikko & Martikainen, Pekka & Rahkonen, Ossi & Lahelma, Eero (2008) Explanations for gender differences in sickness absence: Evidence from middle-aged municipal employees from Finland. *Occupational and Environmental Medicine* 65(5), 325–30.

Laaksonen, Mikko & Blomgren, Jenni & Gould, Raija (2014) Työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden sairauspäiväraha-, kuntoutus- ja työttömyyshistoria. Rekisteripohjainen tarkastelu. Eläketurvakeskuksen raportteja 05/2014: Helsinki.

Mielonen, Antti & Vidlund, Mika (2014) Perhe-eläkkeet ja eläkkeen karttuminen hoiva-ajalta Keski- ja Pohjois-Euroopan maissa. Teoksessa Hietaniemi, Marjukka & Ritolä, Suvi (toim.) Näkökulmia perhe-eläkkeen kehittämistarpeisiin. Eläketurvakeskuksen raportteja 04/2014: Helsinki, 45–54.

Miettinen, Anneli (2012) Perhevapaakäytännöt Suomessa ja Euroopassa 2012. Väestöliitto, Väestötutkimuslaitos. Viitattu 7.4.2015. http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/?x27363=1973714

Myrskylä, Pekka (2013) Hyvin koulutetuilla naisilla ja miehillä on pitkä työura. Teoksessa Pietiläinen, Marjut (toim.) Työ, talous ja tasa-arvo. Tilastokeskus: Helsinki, 17–40.

Möhring, Katja (2015) Employment histories and pension incomes in Europe. *European Societies* 17(1), 3–26.

Nyman, Heidi & Kiviniemi, Marja (2011) Katsaus eläketurvaan vuonna 2010. Eläketurvakeskuksen tilastoraportteja 04/2011: Helsinki.

Nyman, Heidi & Kiviniemi, Marja (2014) Katsaus eläketurvaan vuonna 2013. Eläketurvakeskuksen tilastoraportteja 04/2014: Helsinki.

Nyman, Heidi & Kiviniemi, Marja (2015) Katsaus eläketurvaan vuonna 2014. Eläketurvakeskuksen tilastoraportteja 04/2015: Helsinki.

Närvi, Johanna (2014) Äidit kotona ja työssä – perhevapaavalinnat, työtilanteet ja hoivavaihtoehdot. *Yhteiskuntapolitiikka* 79(5): 543–552.

Ollikainen, Virve (2003) The determinants of unemployment duration by gender in Finland. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus (VATT): Helsinki.

Piha, Kustaa & Laaksonen, Mikko & Martikainen, Pekka & Rahkonen, Ossi & Lahelma, Eero (2010) Interrelationships between education, occupational class, income and sickness absence. *European Journal of Public Health* 20(3), 276–280.

Rönnerberg, Max (2009) Vanhuuseläkkeen karttuminen palkattomilta ajoilta Suomessa ja Ruotsissa. Turun yliopiston sosiaalipolitiikan laitoksen julkaisuja: Turun yliopisto.

Salmi, Minna & Lammi-Taskula, Johanna & Närvi, Johanna (2009) Perhevapaat ja työelämän tasa-arvo. Työ- ja elinkeinoministeriö: Helsinki.

Suomen virallinen tilasto (SVT) Työvoimatutkimus [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-7830. Liitetaulukko 50. Työlliset työnantajasektorin ja sukupuolen mukaan vuosina 2011–2013, 15–74-vuotiaat. Tilastokeskus: Helsinki. Viitattu 19.11.2015. http://www.stat.fi/til/tyti/2013/12/tyti_2013_12_2014-01-21_tau_050_fi.html

Taylor, Rebecca F. (2004) Extending conceptual boundaries: Work, voluntary work and employment. *Work, Employment and Society* 18(1): 29–49.

Tervola, Jussi (2015) Maahanmuuttajien kotihoidon tuen käyttö 2000-luvulla. *Yhteiskuntapolitiikka* 80(2): 121–133.

Tilastokeskus (2015) Koulutusaste – versioita. Tilastokeskus: Helsinki. Viitattu 12.8.2015. <http://www.stat.fi/meta/luokitukset/koulutusaste/versio.html>

Tilasto Suomen työttömyysturvasta 2013. SVT. Sosiaaliturva 2014. Finanssivalvonta & Kela: Helsinki.

Toivonen, Laura (2012) Statutory and occupational sickness benefits in Finland in 2011. *Online working papers* 34/2012. Kela: Helsinki.

Tuominen, Eila (2002) Arvio yksityisalojen työeläkeuudistuksen sukupuolivaikutuksista. *Eläketurvakeskuksen monisteita* 41: Helsinki.

Työeläkelakipalvelu (2014a) Eläkkeen karttuminen työansioista. (Eläketurvakeskuksen soveltamisohjeita 13.8.2014). Eläketurvakeskus. Viitattu 4.6.2015. https://www.tyoelakelakipalvelu.fi/telp-publishing/vepa/document.faces?document_id=304452

Työeläkelakipalvelu (2014b) Eläkkeen karttuminen palkattomilta ajoilta ennen vuotta 2014. (Eläketurvakeskuksen soveltamisohjeita 13.5.2014). Eläketurvakeskus. Viitattu 15.5.2015. https://www.tyoelakelakipalvelu.fi/telp-publishing/vepa/document_print.faces?document_id=300027

Työeläkelakipalvelu (2014c) Vakuuttamisvelvollinen julkisen alan työnantaja. (Eläketurvakeskuksen soveltamisohjeita 19.8.2014). Eläketurvakeskus. Viitattu 23.11.2015. https://www.tyoelakelakipalvelu.fi/telp-publishing/vepa/document.faces?document_id=300439

Työeläkelakipalvelu (2015a) Palkattomilta ajoilta karttuvan eläkkeen yhteiset laskentaperiaatteet. (Eläketurvakeskuksen soveltamisohjeita 30.1.2015). Eläketurvakeskus. Viitattu 24.2.2015. https://www.tyoelakelakipalvelu.fi/telp-publishing/vepa/document.faces?document_id=305641

Työeläkelakipalvelu (2015b) Palkattomien aikojen eläkkeen yhteenvetotaulukko. (Eläketurvakeskuksen soveltamisohjeita 1.1.2015). Eläketurvakeskus. Viitattu 24.2.2015. https://www.tyoelakelakipalvelu.fi/telp-publishing/vepa/document.faces?document_id=305569

Työeläkelakipalvelu (2015c) Eläkkeen karttuminen palkattomilta ajoilta ennen vuotta 2010 (Eläketurvakeskuksen soveltamisohjeita 1.1.2015). Eläketurvakeskus. Viitattu 21.5.2015. https://www.tyoelakelakipalvelu.fi/telp-publishing/vepa/document.faces?document_id=305584

Työeläkelakipalvelu (2015d) Eläkkeen karttuminen koulutusetuusajoilta. (Eläketurvakeskuksen soveltamisohjeita 1.1.2015). Eläketurvakeskus. Viitattu 26.5.2015. https://www.tyoelakelakipalvelu.fi/telp-publishing/vepa/document.faces?document_id=305563

Työeläkelakipalvelu (2015e) Työntekijän vakuuttamisvelvollisuuden ansio- ja ikärajat yksityisellä alalla. (Eläketurvakeskuksen soveltamisohjeita 1.1.2015). Eläketurvakeskus. Viitattu 23.11.2015. https://www.tyoelakelakipalvelu.fi/telp-publishing/vepa/document.faces?document_id=305680

Työ- ja elinkeinoministeriö (2014) Työpoliittinen Aikakauskirja 4/2014. Työ- ja elinkeinoministeriö: Helsinki.

LIITTEET

Liitetaulukko 1.

Vanhempainrahaa saaneet henkilöt taustamuuttujien mukaan vuosina 2005–2013, prosenttia.

	2005	2007	2009	2011	2013
Sukupuoli					
mies	9	8	12	17	18
nainen	91	92	88	83	82
yhteensä (%)	100	100	100	100	100
yhteensä (N)	62 839	94 439	100 308	107 184	106 275
Ikäluokka					
18–29	43	40	39	37	35
30–39	51	53	54	56	58
40–68	6	7	7	7	7
yhteensä (%)	100	100	100	100	100
Koulutusaste					
perusaste	13	13	12		
keskiaste	40	40	39		
alempi korkea-aste	30	30	30		
ylempi korkea-aste	16	17	18		
yhteensä (%)	100	100	100		

Liitetaulukko 2.

Kotihoidontukea saaneet henkilöt taustamuuttujien mukaan vuosina 2005–2013, prosenttia.

	2005	2007	2009	2011	2013
Sukupuoli					
mies	6	5	5	6	6
nainen	94	95	95	94	94
yhteensä (%)	100	100	100	100	100
yhteensä (N)	51 502	111 821	113 433	115 694	114 295
Ikäluokka					
18–29	40	35	34	34	32
30–39	53	55	56	57	58
40–68	8	10	10	10	10
yhteensä (%)	100	100	100	100	100
Koulutusaste					
perusaste	15	16	16		
keskiaste	39	41	40		
alempi korkea-aste	31	29	29		
ylempi korkea-aste	15	13	15		
yhteensä (%)	100	100	100		

Liitetaulukko 3.

Sairauspäivärahaa saaneet henkilöt taustamuuttujien mukaan vuosina 2005–2013, prosenttia.

	2005	2007	2009	2011	2013
Sukupuoli					
mies	47	48	48	47	47
nainen	53	52	52	53	53
yhteensä (%)	100	100	100	100	100
yhteensä (N)	137 786	151 482	158 641	162 508	157 080
Ikäluokka					
18–29	14	14	14	14	15
30–39	18	17	17	17	18
40–49	26	25	24	24	22
50–59	36	35	34	33	33
60–68	7	9	11	12	12
yhteensä (%)	100	100	100	100	100
Koulutusaste					
perusaste	30	29	26		
keskiaste	51	51	53		
alempi korkea-aste	16	16	17		
ylempi korkea-aste	3	4	4		
yhteensä (%)	100	100	100		

Liitetaulukko 4.

Työttömyysturvan peruspäivärahaa saaneet henkilöt taustamuuttujien mukaan vuosina 2005–2013, prosenttia.

	2005	2007	2009	2011	2013
Sukupuoli					
mies	51	50	60	55	54
nainen	49	50	40	45	46
yhteensä (%)	100	100	100	100	100
yhteensä (N)	41 615	43 239	64 853	59 663	64 951
Ikäluokka					
18–29	42	35	41	39	39
30–39	23	23	22	23	25
40–49	20	20	19	18	17
50–59	14	18	15	16	14
60–68	2	4	3	4	4
yhteensä (%)	100	100	100	100	100
Koulutusaste					
perusaste	28	29	27		
keskiaste	52	52	54		
alempi korkea-aste	14	13	13		
ylempi korkea-aste	6	6	5		
yhteensä (%)	100	100	100		

Liitetaulukko 5.

Työmarkkinatukea saaneet henkilöt taustamuuttujien mukaan vuosina 2005–2013, prosenttia.

	2005	2007	2009	2011	2013
Sukupuoli					
mies	50	51	53	55	54
nainen	50	49	47	45	46
yhteensä (%)	100	100	100	100	100
yhteensä (N)	163 545	192 014	189 848	219 038	253 130
Ikäluokka					
18–29	45	35	40	38	38
30–39	19	19	17	19	21
40–49	20	21	19	19	18
50–59	15	21	19	19	19
60–68	1	4	5	5	4
yhteensä (%)	100	100	100	100	100
Koulutusaste					
perusaste	33	34	33		
keskiaste	55	52	54		
alempi korkea-aste	10	10	10		
ylempi korkea-aste	3	4	4		
yhteensä (%)	100	100	100		

Liitetaulukko 6.

Ansiosidonnaista päivärahaa saaneet henkilöt taustamuuttujien mukaan vuosina 2005–2013, prosenttia.

	2005	2007	2009	2011	2013
Sukupuoli					
mies	43	42	58	51	52
nainen	57	58	42	49	48
yhteensä (%)	100	100	100	100	100
yhteensä (N)	217 708	230 559	377 927	267 068	303 413
Ikäluokka					
18–29	14	11	14	13	14
30–39	24	21	22	22	23
40–49	26	24	26	24	23
50–59	31	32	28	28	26
60–68	5	12	10	13	14
yhteensä (%)	100	100	100	100	100
Koulutusaste					
perusaste	23	24	20		
keskiaste	53	52	54		
alempi korkea-aste	19	19	20		
ylempi korkea-aste	5	6	6		
yhteensä (%)	100	100	100		

Liitetaulukko 7.

Työttömyysetuuksia, perhevapaaetuuksia ja sairauspäivärahaa saaneet henkilöt ammattiryhmän mukaan vuosina 2005, 2007 ja 2009, prosenttia.

	Vanhempainraha	Kotihoidontuki	Sairauspäiväraha	Työttömyysturvan peruspäiväraha	Työmarkkinatuki	Ansiosidonnainen päiväraha
Ammatti						
johtajat	3	2	2	1	0	2
erityisasiantuntijat	21	19	7	9	5	10
asiantuntijat	19	18	11	10	6	13
toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijät	7	7	5	6	5	7
palvelu- ja myyntityöntekijät	25	26	22	23	18	17
maanviljelijät, metsätyöntekijät ym.	2	2	6	3	2	1
rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijät	3	3	15	16	10	20
prosessi- ja kuljetustyöntekijät	4	3	12	10	6	14
muut työntekijät	5	6	9	13	11	9
puuttuva tieto	11	15	11	9	37	8
yhteensä (%)	100	100	100	100	100	100
yhteensä (N)	208 118	196 092	385 363	115 172	334 742	570 909

Eläketurvakeskus on työeläketurvan kehittämisen ja toimeenpanon lakisääteinen yhteistyöelin, asiantuntija ja yhteisten palveluiden tuottaja. Tutkimustoiminnan tavoitteena on tuottaa korkeatasoista ja laajasti hyödynnettävää tietoa eläketurvan arvioimiseen ja kehittämiseen.

Pensionsskyddscentralen är ett lagstadgat samorgan och sakkunnig inom verkställigheten och utvecklingen av arbetspensionsskyddet. Vi producerar gemensamma tjänster för arbetspensionssystemet. Vår forskning har som mål att ta fram högklassig information som nyttiggörs på bred front vid bedömningen och utvecklingen av pensionsskyddet.

The Finnish Centre for Pensions is a statutory co-operation body, expert and producer of joint services for the development and implementation of earnings-related pension provision. The aim of our research is to produce high-quality, widely applicable information for the evaluation and development of pension provision.

